

Fåglar i Sörmland

Nr 1.1993

Årgång 26

FÅGLAR I SÖRMLAND

1/93

Ansvarig utgivare

Bert Lindgren

Redaktör, redaktionsadress

Kent Söderberg
Kantorstigen 1
645 91 Strängnäs
Tel: 0152-513 24

Layout

Kent Söderberg

Sättning

Kent Söderberg

Utgivning

Fåglar i Sörmland (FiS) utges av Föreningen Södermanlands Ornitologer och utkommer med två nummer per år. Medlemmar erhåller tidningen utan extra kostnad. Enbart prenumeration kostar 80 kr och insättes på nedanstående pg. För medlemskap: se näst sista sidan.

Annonser

Aktuella priser erhålls på begäran. Annonssörer ombedes vända sig till Kent Söderberg

Manusstopp

för nr 2/93 är den 30 September.

Medlemsservice och adressändringar

Sörmlands Ornitologer
c/o Agne Swenzén
Skånegatan 5
641 36 Katrineholm

Tel 0150 - 182 97

Postgiro: 7 73 78-8

© Fåglar i Sörmland 1993, ej bildmaterial.

ISSN 0345-3820

Omslagsfoton: Tero Niemi
Brun kärnhök

Ordföranden har ordet

Jag blir stående mellan förstutrappan och vedbacken... Tranrop ljuder nerifrån kärret och trädlärkan broderar sitt mönster av toner över tallmon.

Jag borde gå in till skrivmaskinen, men det är ju de här vårkvällarna man längtat till. Det blir huggkubben i stället och snart ristar morkullorna sina streck mot kvällshimlen.

Jag känner mig hemma i detta brutna skogslandskap med sjöblänk och kärroft. Här registrerar jag fågelrörelser, en av tusentals ornitologer som inventerar, noterar, rapporterar. En maska i ett nätverk av indikatorer som känner av fågelvärldens förändringar.

Att leva sig in i ett landskap tar tid, måste ta tid, men kunskapen i detta måste också föras in från tranmossen till sammanträdesrummet.

Jag har sagt ja till ordförandeskapet i FSO i tron att vi kan påverka, ändra attityder. Jag vill arbeta för förståelse av det nödvändiga, och ursprungliga i vardagsumgänget med naturen. Det finns ett arketyriskt mönster i mötet med en fågel och känslorna som väcks kan inte rationaliseras bort.

Åsa, min dotter, lärde mig för flera år sedan en aprilkväll som denna en viktig sak: Vi letade tussilago och skulle just hoppa över ett dike när en morkulla lyfte. Jag hann tänka "Årets första" då Åsa frågade: "Pappa, var skulle hon ta vägen?"

Ja vart har morkullan tagit vägen?

Och vart har stenskvättan tagit vägen när stenskravlet nu täcks av snabbväxande granskog?

Bert Lindgren

*Du har väl
förtäckningen över
sörmlands fåglar ?*

Fågelklubb i Sörmland - OKE

I förra numret nämndes att de lokala fågelklubbarna skulle få mer utrymme i tidningen. Det är dags att de stiger fram och presenterar sig, sina aktiviteter och sina talanger. Först ut är Ornitologiska Klubben i Eskilstuna.

Ornitologiska klubben i Eskilstuna bildades 1957. Det var under många år en förening med enbart män (pojkar) som på sina mopeder besökte så exotiska fågellokaler som Asköviken, Hjälstaviken och Öland.

1960 hade man efter mycken vända bestämt att intresserade damer skulle få deltaga i en utflykt till Koholmen i Söderfjärden. Skeptikernas värsta farhågor besannades: damerna hade inte stövlar på sig utan fick bäras över till holmen av de gentlemannamässiga OKE:arna.

Därefter dröjde det ett tiotal år innan klubben fick sin första kvinnliga medlem. I dag har OKE lyckligtvis många kvinnor bland sina 170 medlemmar

En stark bidragande orsak till den på senare år positiva medlemsutvecklingen och ökande aktiviteten i klubben är de nybörjarcirklar som startades 1990. Det fanns då ett uppdämt behov av sådana cirklar, och inte bara nya medlemmar utan även medlemmar som varit med i flera år i klubben deltog.

Studiecirkarna har genomförts i samarbete med Studieförbundet, ett samarbete som också gett oss möjlighet att engagera bra föredragshållare till klubbens möten.

teckning: K Bergh

På månadsmötena deltar ofta 30-40 personer, och det är inte utan en viss stolthet vi konstaterar att det är många aktiva i förhållande till klubbens storlek.

De tidigare mer dominerande "sociala" exkursionerna har i viss mån fått stå tillbaka till förmån för mer "vetenskapliga" programpunkter som exempelvis undersökning av rosenfinkpopulationen inom några områden, räkning av sträckande tärnor i Mälaren, uppföljning av skäggmes-beståndets utveckling i vissa vassområden samt gåsräkning under hösten, alltså exkursioner som fyller ett syfte utöver det sociala och som alla kan delta i.

Flera inventeringar har genomförts de senaste åren med god uppslutning från medlemmarna. Här kan nämnas schema-lagd bevakning av sjön Nasen under en hel säsong, inventering av brun kärnhök (se vidare i detta nummer), nattskärna, storspov och spelplatser för tjäder.

Ärligen rapporterar klubbens medlemmar in sina fågel-observationer enligt en rapportmall. Förutom att en rapport om det gångna fågelåret publiceras i klubbens tidning "Naturglimten" används rapporterna i projekt Kommunens fåglar, som startade 1986. Projektet har som mål att ge ut en bok om fågelfaunan i kommunen beskrivande bland annat förändringar i populationer och miljö med tonvikt på tiden från 1957 och framåt.

Klubbens veteraner träffas en gång i veckan och deltar i olika aktiviteter som exempelvis studiecirkel, holksnickerier och bearbetning av rapportmaterial.

En ungdomsgrupp startades 1992. Den har tiotalet entusiastiska deltagare i åldrarna 12-19 år som gör egna exkursioner och undersökningar men även deltar i klubbens övriga aktiviteter.

OKE är sedan länge remissinstans i ärenden som rör naturvården i kommunen. Klubben är även med i den 1992 bildade Naturvårdsberedningens referensgrupp, där övergripande frågor rörande naturvården i kommunen skall diskuteras. Vilken betydelse referensgruppen kommer att få

är för tidigt att uttala sig om och beror i hög grad på oss som deltar. Det senaste året har stora framsteg gjorts inom naturvården i kommunen. En restaurering av strandängarna vid Söderfjärden har påbörjats och utsikterna att även Eksågsåns avrinningsområde (med sjöar inom Strängnäs och Eskilstuna kommuner) skall restaureras är goda. Pådrivande för detta har OKE tillsammans med Strängnäs Ornitologiska Klubb och Eskilstuna Naturskyddsförening varit.

OKE's många aktiva medlemmar i alla åldrar, det ökande antalet projekt och inventeringar samt de restaureringar av fågellokalerna som påbörjats inom Eskilstuna kommun gör att vi kan se ljus på klubbens framtid.

Pedro Haglund

*Om du vill bli medlem i OKE
sätt in 80 kr på postgiro 430 90 90 -1
så får du två nr per år av NATURGLIMTEN*

Porträttet-Tero Niemi

Namnet Tero Niemi är nog för de flesta ornitologer och fågeltidskriftsläsare ett välkänt namn, en kanonfotograf som figurerar med bilder i flera böcker och naturtidningar. Här kommer en liten presentation av Tero.

Tero är 38 år och bosatt i Eskilstuna, skribent och naturfotograf på heltid, och han är medlem i bildbyrån Naturbild i Stockholm.

Vid 13 års ålder började fågel- och fotointresset väckas men fotograferingen var bara en andra syssla. Det var som 15- åring han började skriva naturartiklar i dagspressen som illustrerades med egna foton.

Tero är också en veteran i OKE (Ornitologiska Klubben i Eskilstuna). Han blev medlem som 16- åring och är fortfarande medlem i klubben.

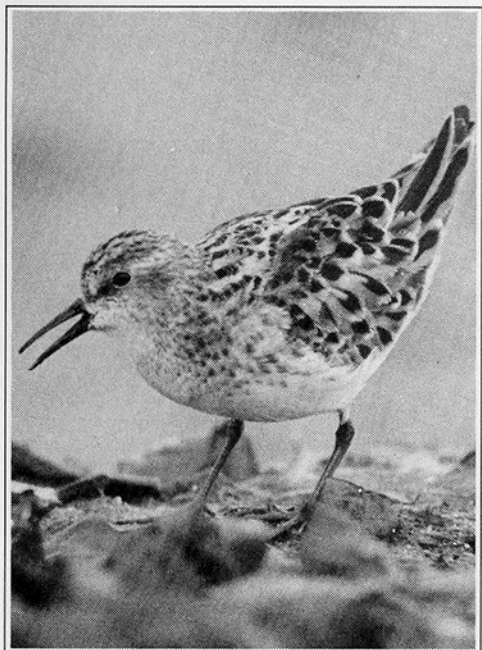
Numera är fotograferandet och skrivandet inte en hobby utan ett frilands arbete på heltid: han medverkar fast i ett antal tidningar runt om i landet, och då handlar det framför allt om specialintresset - fåglar.

"Även om jag fotograferar det mesta i naturväg så anser jag mig i första hand vara en fågelfotograf, eftersom det alltid varit fåglar som varit favoritmotivet. Det är alltid en utmaning att fotografera fåglar. Man kan aldrig vara säker på att lyckas, utan mycket hänger på turen och ens egna kunskaper om arternas beteende och vanor. Vid all typ av fågel-

fotografering måste man ge akt på fåglarnas beteende för att undvika störningar. Det är alltid fåglarnas välbefinnande som går i första hand, inte att man till varje pris skall få en bild. Man måste ge noga akt på individen ifråga eftersom olika individer av samma art kan vara olika störningskänsliga. För att störa minst bör man arbeta från gömsle. Men det gäller att inte ha för bråttom, utan ge fåglarna chansen att långsamt vänja sig vid gömslet och kameran innan man börjar fotografera.

Under bästa fågelsäsongen, under vår och sommar, för jag ett ganska kringflackande liv för att kunna fotografera så mycket som möjligt. En del resor gör jag enbart för att få bilder på vissa arter medan andra är mera allmänt inriktade där man tar det som bjuds. Av erfarenhet vet man att alla fotoresor alltid bjuder på en eller annan överraskning. Jag försöker även att fotografera så mycket som möjligt i hemtrakten. Då arbetar jag oftast med gömslen och kan ibland lägga ned mycket tid på enskilda arter. För att lyckas med fågelfotografering från gömsle krävs det oftast mycket planering och att man har gott om tid. Det gäller ju inte bara att få fåglarna till gömslet utan det viktigaste är att de finns där när ljuset är det rätta och det kan många gånger kräva mycket väntan och ett gott tålamod. Vid sådana tillfällen är det naturligtvis en stor fördel att vara heltidsfotograf och kunna ge sig ut i naturen när väderleksförhållandena är de rätta."

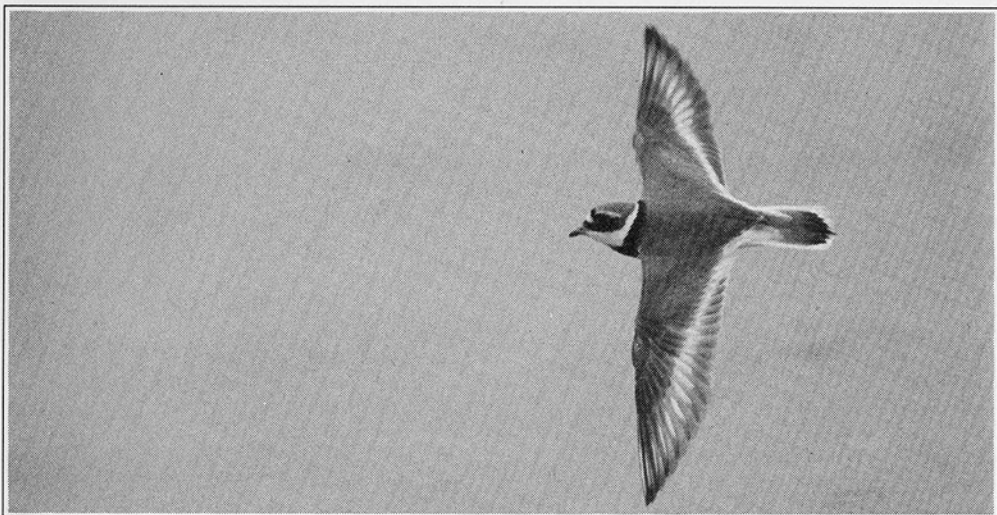
Sammanställt av *Kent Söderberg*

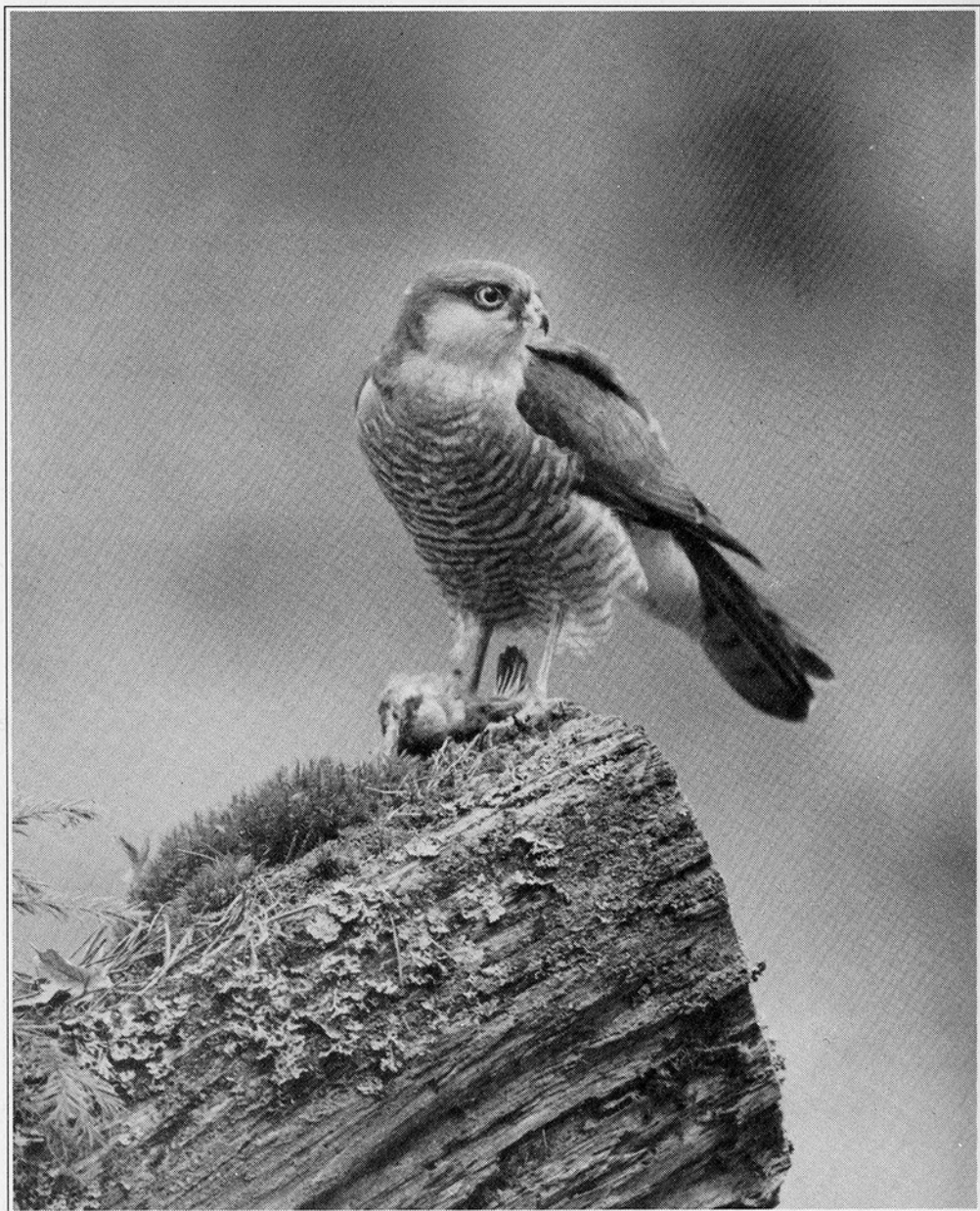
Småsnäppa

Teros fotoutrustning är följande:

- Nikon 801S-hus med objektiv 300mm/2.8, 400mm/3.5, 500mm/4.0 samt 80-200/2.8, vilket mest används till fågelfotografering och då framför allt 500-objektivet.
- Pentax 6X7 mellanformatskamera för landskapsfotografering.
- Film: Till nästan 100% Fuji 100 ASA samt Velvia.

Större strandpipare

Sparvhök
Foto: Tero Niemi

Sparv- eller duvhök ?

Inte bara ovanliga arter, som större- och mindre beckasinsnäppa, kan vara svåra att skilja åt i fält. Detsamma gäller för många av våra inhemska vanliga arter, som exempelvis sparvhök och duvhök.

Sparv- och duvhök är små till medelstora rovfåglar med ganska korta, avrundade vingar och lång stjärt. De utseendemässiga likheterna vållar i bland tveksamheter vid fältbestämning, vilket särskilt gäller om observationstiden är kort. Hur många gånger har man inte sett hökar forcera fram på låg höjd i terrängen i skydd av dikesrenar, granhäckar eller sekundsnabbt passera en skogsglänta. De korta glimtar man då får av höken (speciellt om den endast glider!) kan vara otillräckliga för en säker artbestämning även för den mest tränade ornitologen - och detta är inget att skämmas för! Tvärtom! Det är att hänge sig åt högmod om man tror att man kan artbestämma allt.

Alltnog, hos både sparv- och duvhök föreligger som bekant en betydande storleksskillnad mellan könen och detta medför troligen den största "fallgropen" när det gäller fältbestämningen. En stor sparvhökhona närmar sig nämligen en liten duvhökshane i storlek (vingspann hos en stor sparvhökshona ca 80 cm, hos en liten duvhökshanne drygt 95 cm) och fältbestämningen grundar sig i dessa fall därför mer på små subtila skillnader i flyktsätt och proportioner (som trots allt är nog så artspecifika) än skillnader i storlek.

Föreliggande sammanställning avser att behandla de två arternas viktigaste

FiS 1/93

Duvhök – hane

Sparvhök – hona

Sparvhök – hane

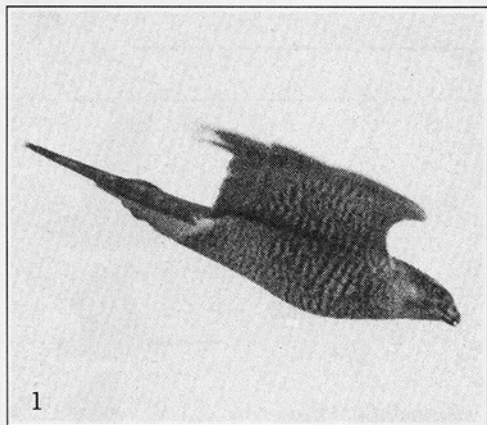
Fig. 1

särskiljande fältkännetecken vad gäller kroppsbyggnad, silhuett samt flykt. Även andra fågelarters, främst kråkfåglars, uppträdande gentemot höken kan vara till stor hjälp vid fältbestämning och behandlas därför kortfattat. Däremot ämnar jag inte gå in i detalj på olika dräkter fjäder för fjäder. Dräktutseende i olika åldrar nämns endast summariskt - för den som är mer intresserad av detaljerade dräktbeskrivningar i olika åldrar hänvisas till Dick Forsman (1984).

Kroppsbyggnad och silhuett

Sparv- och duvhök har en kraftig kroppsbyggnad med påfallande lång stjärt samt relativt korta, breda och i spetsen rundade vingar som gemensamma drag. Rent flyktigt förefaller de båda arternas silhuett vara ytterst lika, men vissa skillnader föreligger. Dessa skillnader är små och, kan många tycka, subtila, men de är trots allt karaktäristiska och för en något så när tränad ornitolog ganska lätta att uppfatta i fält.

Duvhöken har relativt sett längre vingar (framför allt en längre arm) än sparvhöken, vilket är särskilt tydligt hos honan. Vidare är duvhökens stjärt

1. Adult duvhök. Kraftigt huvud och grov näbb, kraftig bringa och "fet" undergump liksom fyllig stjärt som proportionellt är kortare än hos sparvhök ger tillsammans en speciell "jizz" åt duvhöken.

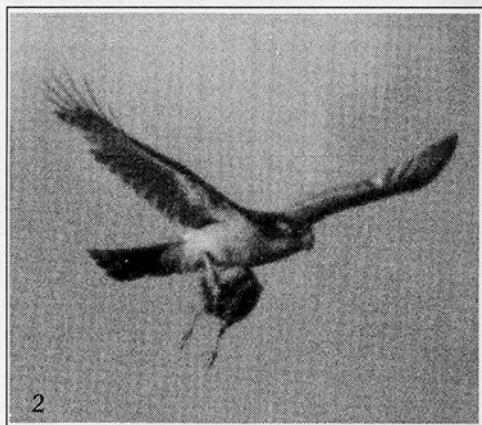
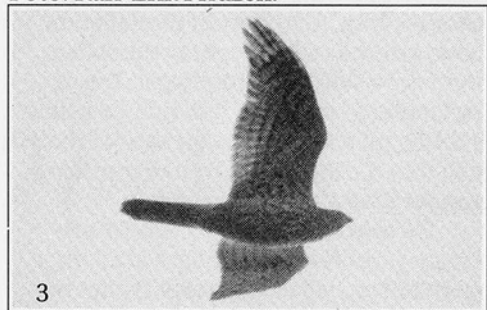
Foto: Jens B Bruun.

3. Ung duvhök (längssträckad på bröst/buk). Jämfört med sparvhöken har duvhöken längre vingar (lång arm), grov stjärtbas och mer rundad stjärtpets samt kraftigare bröst/buk. Den grova näbben är påtaglig.

Foto: Karl-Erik Fridzén.

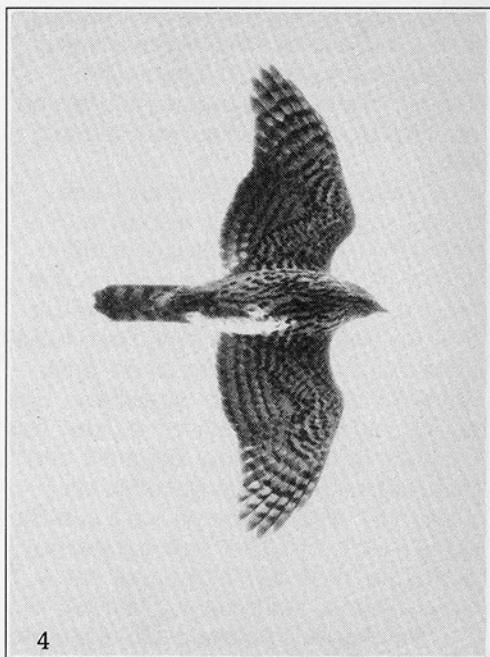
4. Ung duvhök i glidflykt. Förutom den kraftiga längssträckningen på bröst/buk skiljer den sig från sparvhök bl a genom den kortare stjärten med grov stjärtbas, den "maffiga" kroppshyddan och det kraftigare huvudet med grov näbb.

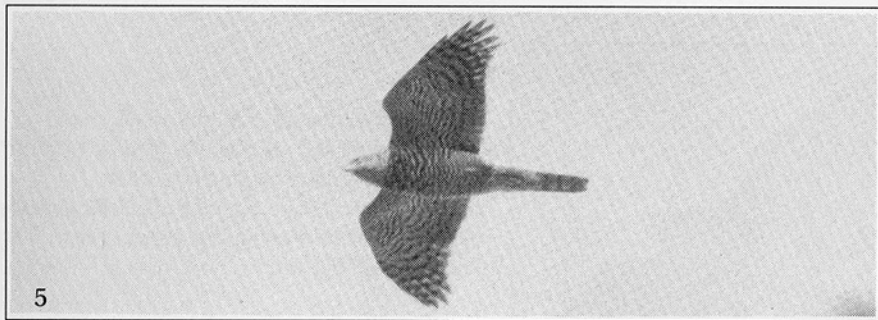
Foto: Karl-Erik Fridzén.

2. Gammal duvhökshane med byte. Vissa duvhökar är nästan svarta på hjässa/örontäckare/nackens sidor. Det händer faktiskt att dylikt färgade duvhökar som jagar öppet (störtdyker eller är på snabb förföljelsejakt) blir bestämda till pilgrimsfalk.

Foto: Karl-Erik Fridzén.

5. Sparv- eller duvhök? Den grova stjärtbasen och det grova huvudet med kraftig näbb indikerar duvhök. Den grova bröstbandningen tyder på en fågel i sin andra dräkt. Stjärten är urnupen i mitten vilket är betydligt vanligare förekommande hos sparvhök.

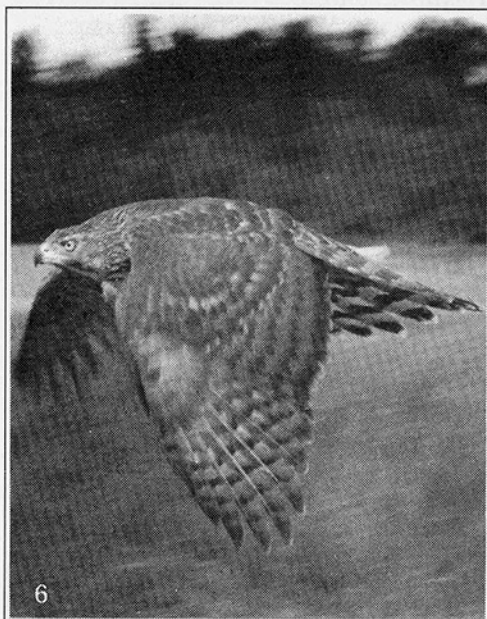
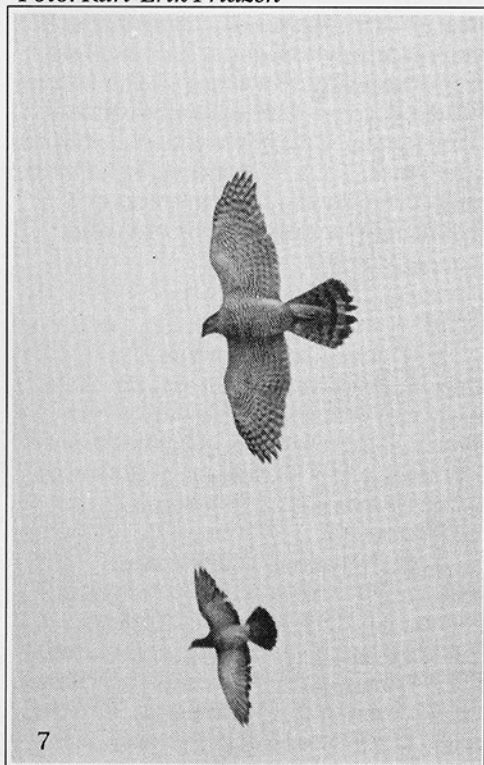
Foto: Karl-Erik Fridzén

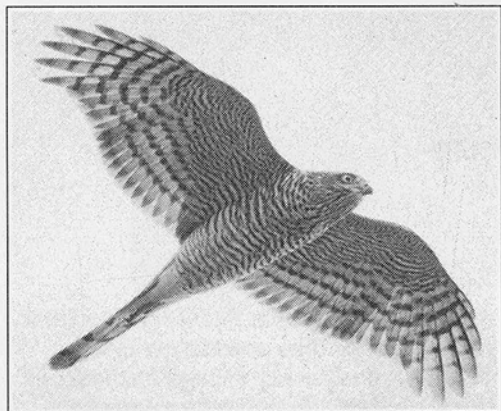
6. Ung duvhökshona. På bilden syns ljusa fläckarfält på övre armtäckare och scapularer, vilket hos många individer är ännu tydligare än hos detta exemplar (motsvarande tydlig ljusfläckighet är mycket ovanlig hos sparvhök).

Foto Karl-Erik Fridzén.

7. Gammal duvhök som jagar tamduva. Lägg märke till de avrundade stjärthörnen och det framträdande huvudpartiet.

Foto: Jens B Bruun.

8. Normaltecknad ung sparvhök med jämfört med ad. sparvhök- grövre tecknad kräva , kind/nacksida samt undre vingtäckare. Skiljer sig från duvhök genom bl a klen huvud och lång, smal stjärt.
Foto: Jens B Bruun.

bredare (fylligare) än hos sparvhök. Stjärten är jämbred från spets till bas och stjärtroten är ungefär jämbred med övergumpens bredd, medan sparvhöken ofta ser påfallande klen ut vid stjärtroten. Duvhöken har dessutom mer rundade stjärthörn och en överlag mer rundad stjärtspets än sparvhökens mer tvärt avskurna stjärt med oftast skarpa stjärthörn. Sparvhöken har ofta också ett "inhack" mitt i den hopslagna stjärten, vilket duvhöken i allmänhet saknar.

Hos gamla duvhökar är de undre stjärttäckarna yvigt vita vilket är särskilt påtagligt hos lekande fåglar då täckarna spänns ut. Sparvhökens undre stjärttäckare är på långt när inte lika framträdande som duvhökens. Sedd i profil är sparvhökens undergump jämnt avsmalnande mot stjärten medan duvhökens undergump i allmänhet verkar fet och utbuktande (gäller även unga duvhökar).

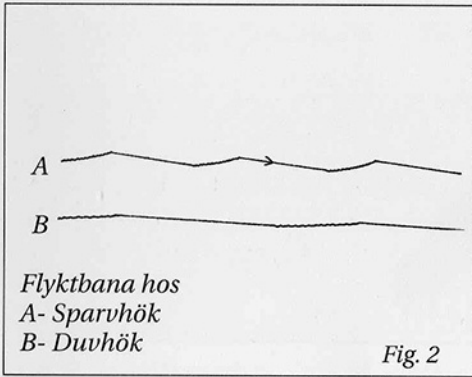
Duvhöken är kraftigare byggd än sparvhöken, vilket framför allt märks på den rundade buken (speciellt honor verkar korpulenta och hängbukiga) och det breda bröstpartiet. I kombination med ett mer utskjutande, nästan

bivråkaktigt uppåtsträvande huvud (särskilt märkbart hos honorna) med kraftig nacke och en proportionellt betydligt grövre näbb än hos sparvhök, erhåller duvhökarna en artspecifik form. Småvuxna duvhökshonar har emellertid proportionerligt större huvud och kortare hals än honorna och skillnader i huvudform gentemot en sparvhökshona kan då vara ganska små. Små sparvhökshonar ger i allmänhet ett smalt, långsträckt och förhållandevis klen intryck vad gäller kroppsformen.

Flykt

Den i allmänhet bästa och tillförlitligaste karaktären att i fält skilja duvhöken från sparvhöken åt är flykt-sättet. Oliketerna i vingslagsfrekvensen och i formen på flyktbanan beror sannolikt på de betydande viktskillnaderna mellan arterna.

Sparvhökshonan väger enligt Haftorn(1971) 100-181 (x = 146) gram, honan 180-310 gram (x = 262 gram). Duvhökshonan väger enligt samma källa 620-1 125 gram (x = 871 gram) och honan 820-2154 gram (x = 1 330 gram). En liten, mager duvhökhane väger således minst

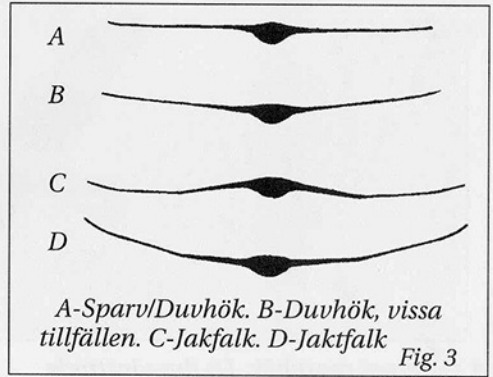

dubbelt så mycket som en stor och fet sparvhökhona fastän skillnaden i kroppslängd och vingspann ej indikerar detta! De stora viktskillnaderna mellan arterna gör sig alltid påmind vid observationer av flygande hökar. I alla lägen och alla situationer rör sig duvhöken tyngre och med större kraft än en sparvhök. Liknande skillnader i flykt på grund av viktskillnader finns hos flera andra svårbestämda arter, t ex fjällabb/labblabb/bredstjärtad, stor/smålom kontra islommarna eller stäppörn kontra skrikörnar.

Sparvhökens sträckflykt kan karaktäriseras som en snabb serie av vingslag följda av glidflykt, vingslag/glid osv. Vingslagen är snabba ("flimrande" på långt avstånd) och ger ett skenbart intryck av att inte vara särskilt vägvinnande. Vid varje vingslagsserie höjer sig höken för att vid efterföljande glid förlora i höjd - flyktbanan blir markant vertikal zick-zack (figur 2).

Vid sträckflykt i måttlig till frisk medvind ändras förhållandena och bägge hökarterna kan då ha en tämligen horisontell flyktbana.

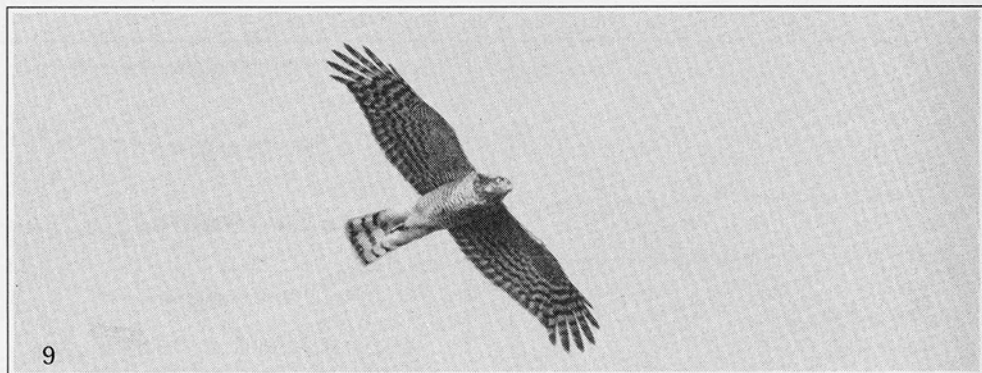
Duvhökens vingslag är betydligt långsammare, mer kraftfulla och vägvinnande än sparvhökens. Även duvhöken

flyger med ett antal vingslag följda av glid, men flyktbanan är alltid mycket rakare än sparvhökens i motsvarande vindsituation. Vingslagsserien hos duvhök pågår över lag under en längre tidsperiod än hos sparvhöken och även efterföljande glid är vanligtvis längre. Kretsflygande sparv- och duvhök kan stundom vara besvärande svåra att skilja från varandra, åtminstone på långa avstånd. Det krävs att höken i dessa lägen studeras något längre tid än vanligt (ibland får man ta ordentligt med tid på sig) så att den på ett eller annat sätt "förråder" sig.

Duvhöken kretsar i stora, cirkelrunda banor, vanligtvis i långsamt tempo (jfr kretsande kungsörn och fjällvråk) och flaxar då ytterst sällan med vingarna. Ibland kan kretsandet pågå i flera tiotals minuter utan ett enda vingslag. Stjärten hålls ofta vitt utbredd i motsats till sparvhöken och den breda stjärten är påtaglig, liksom det kraftigare huvudpartiet.

Sparvhöken kretsar i betydligt snävare cirklar och kastar då och då om riktningen så att banan blir "kantig". Varje kretscirkel avklaras på betydligt kortare tid än hos duvhök och kretsflykten avbryts tätt som oftast av några snabba, klippande vingslag. Stjärten hos kretsflygande sparvhök

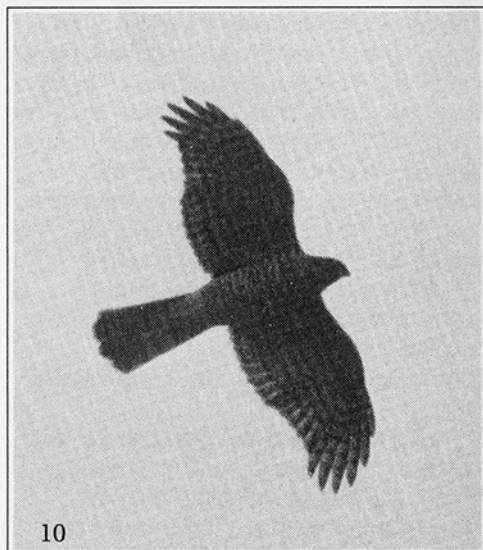

9. Gammal sparvhök. De finmönstrade bröst/kroppssidorna och undre vingtäckarna (jfr bild 8) skiljer den från ung sparvhök. Notera de skarpa stjärthörnen.

Foto: Jens B Bruun

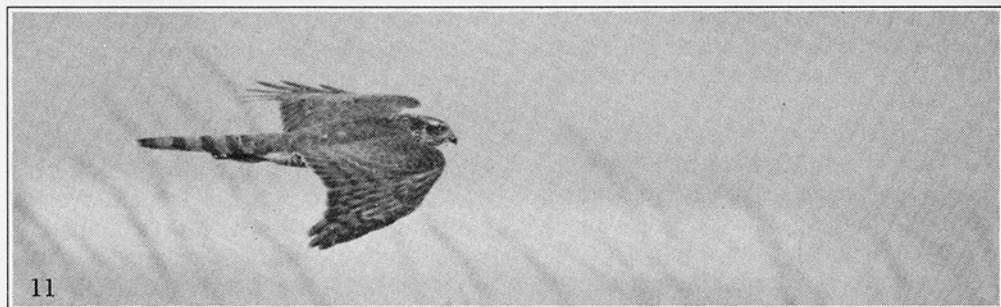
10. Sparv- eller duvhök? Den långa stjärten med smal stjärtrot och rel. skarpa stjärthörn samt klen, föga framskjutande huvud indikerar sparvhök. (Jfr silhuett med foto 7).

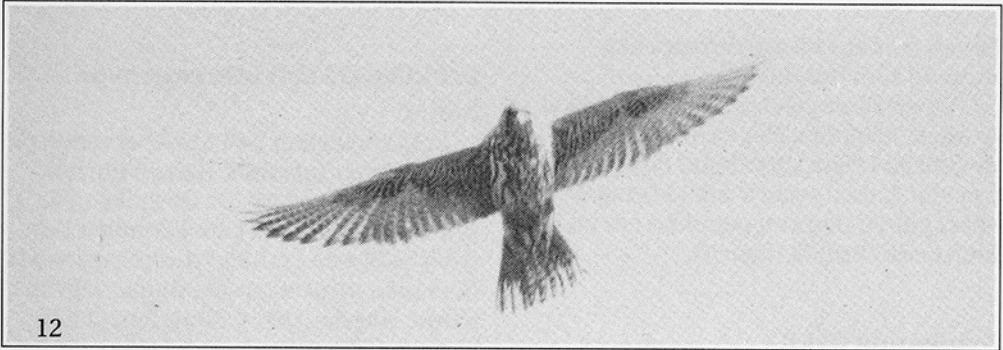
Foto: Jan-Michael Breider.

11. Ung sparvhök (ljusbrämad på rygg, vingtäckare och övre stjärttäckare). En proportionellt längre stjärt, klenare huvud (med liten näbb) samt "mager" undergump skiljer den från duvhök i motsvarande vinkel.

Foto: Jens B Bruun.

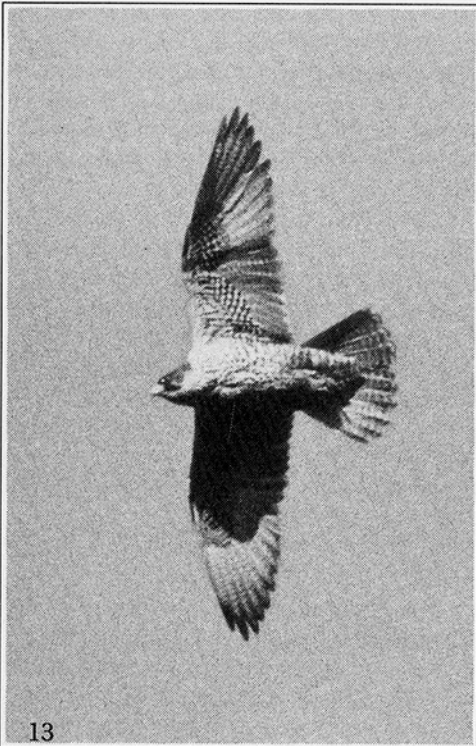

12. Ung jaktfalk. Bland annat vingform (längre vingar, spetsigare hand, avsaknad av utbuktande arm) och färgteckning på ving undersidorna skiljer jaktfalken från duvhöken.

Foto: Bruno Sundin

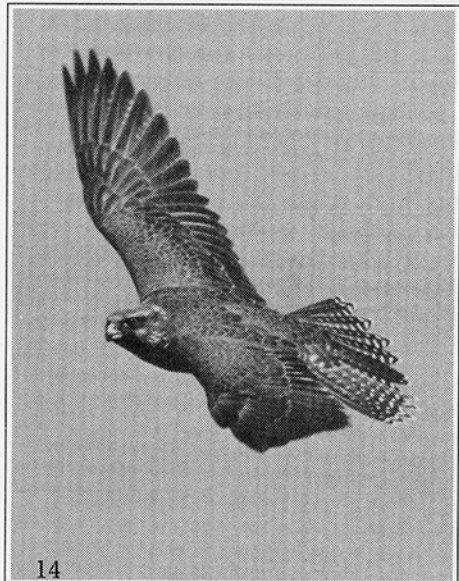
13. Adult jaktfalk. Jämför vingform med duvhök, foto 4 och 7, huvudteckning med foto 2. Typiskt tecknad vingundersida (pilgrimsfalken har mer jämnfärgad vingundersida).

Foto: Karl-Erik Fridzén

14. Ung Jaktfalk. Jämför stjärtens teckning och vingens form/teckning med bild 6. Notera också att ögat inte framträder lika tydligt.

Foto: Jan-Michael Breider

har en tendens till att inte vara lika utbredd som hos duvhök.

Vingställningen hos kretsande hökar är oftast helt plan. Här avviker dock duvhöken i vissa situationer (kraftig uppvind?) med svagt V-ställda vingar vilket gör att den kan påminna om en kretsande kärrhök (figur 3).

Avvikande flykt

Både sparv- och duvhöken har en speciell parningsflykt med djup, långsam vingföring påminnande om jordugglans eller den spelflygande kärrhökens. När det gäller duvhök har jag själv oftast sett detta flyktsätt på hög höjd över häckningslokalen under våren. Tillfälligtvis kan duvhöken även dra fram lågt över öppna slättmarker i liknande djup, något sviktande vingföring utan glidavbrott (kilometervis) och förväxling med jaktfalk ligger nära till hands för den som inte är på alerten. Hos sparvhök förekommer liknande flykt relativt ofta även under andra årstider än våren, t ex när den avspanar fält för att stöta småfåglar. Troligen använder sparvhöken detta flyktsätt för att lättare komma nära bytesdjuren. Tättingar reagerar möjligen annorlunda på normal sparvhökflykt (lyfter på långa avstånd) än på jorduggleflykt (trycker). Man kan kanske jämföra syftet med sparvhökens jorduggleflykt med "trast-flykten" hos stenfalk (Rudebeck 1950-51). Denna avvikande, långsamma, djupa "roende" vingföring medför att sparvhöken verkar betydligt större än vad den egentligen är (en form av synvilla)! Så snart höken stöter ett byte sätter den av i normal, snabb flykt.

Kråkfåglars sätt att reagera på hökar

Kråkor reagerar helt olika beroende på om det är en sparvhök eller en duvhök som uppenbarar sig. Då duvhöken blir synlig - det kan vara flera kilometer bort - lyfter kråkorna i samlad trupp, tar snabbt höjd med mycket typiska djupa, vägvinnande vingslag och skrånar ibland högljutt men är vanligtvis knäpptysta förutom några varningsrop vid starten. När kråkorna nått ca 100 meters höjd lägger de sig att kretsa eller glidflyga, förmodligen för att överblicka situationen, eller också lämnar de området snabbt i samlad formering på hög höjd. Kråkor mobbar ofta duvhöken (i bland handgripligt) men alltid ovanifrån - att komma under en duvhök är en dödssynd! När duvhöken sitter i skogen flyger kråkorna våldamt skrånande runt över platsen på 30-50 meters höjd, stört dyker mot höken men viker alltid av uppåt igen när de är några meter ovanför sin dödsfiende.

En överflygande sparvhök ignoreras ofta helt av kråkorna, men lika vanligt är att några kråkor tar sig för att mobba sparvhöken, varvid kontrahenterna tumlar om med varandra i flykten - här har kråkan inget att frukta! När sparvhöken mobbas yttrar kråkan ett typiskt knarrande läte. Värt att notera är att en stor sparvhökshona kan vara i det närmaste jämnstor med kråkan men alldrig större.

Dräkt

Den unga duvhöken har kraftigt långsgående mörka spolstreck på bröst och buk. Grundfärgen på undersidan är mer eller mindre gulaktig, i vissa fall med rödbrun anstrykning. Ryggsidan och

15. Ung jaktfalk skiljer sig från ung duvhök främst på skillnader i vingform (jfr foto 4 och 7) och flykt. Typiskt för jaktfalken är att vingpennorna i allmänhet ger ett jämngrått intryck i kontrast mot kraftigt mörktecknade undre vingtäckare (även hos slag- och tatarfalk).

vingovansidan är brunfärgade och mycket ofta syns ljusare brungula/gråvita fläckar eller fält framför allt på de mellersta armtäckarna, men i bland även på skulderfjädrar och framrygg.

Den gamla fågeln har smala, tvärgående mörka band på bröst och buk. Undersidans grundfärg är vit. Rygg, vingovansida och stjärt är jämnfärgat gråa eller gråbruna. Örontäckarna och hjässan kan vara påfallande mörka (nästan svarta hos en del gamla hanar!).

Ovannämnda skillnader mellan ung och gammal fågel medför att det även på långa håll ofta är möjligt att avgöra åldern på duvhöken, framför allt med ledning av kroppsundersidans färgton - gammal fågel grå eller gråvit på bröst/buk, ungfågel mörkare, mer "murrig" undersida som stöter i gulbrunt (dessutom syns ofta de ljusspetsade övre armtäckarna som bildar ett smalt fält på vingovansidan). Den unga duvhöken börjar rugga i maj andra levnadsåret (2k) och när ruggningen är avslutad på hösten påminner dräkten om den gamla fågelns.

Den gamla sparvhökshanen är skiffergrå-blåaktig på ovansidan med rödbruna kinder och vitaktig fläck i nacken. Även bröst/buk är tvärbandade i rödbrunt, Vissa gamla sparvhökshonor kan även de ha kraftigt inslag av rött på kind och bröst (som hos gamla hanar!). Yngre honor och ungfåglar (1k-2k vår) är annars mycket liktecknade och endast på korta avstånd kan man se att ungfågeln har smala, rostbruna bräm på ovansidans fjädrar eller att kråvan och vingundersidorna är grövre tecknade.

Förväxlingsrisker med andra arter

Trots hökarnas typiska silhuett och flykt händer det ganska ofta att de förväxlas med falkar. Det kan t ex vara en gammal sparvhökshane som på grund av sin storlek och färgteckning förväxlas med en gammal stenfalkshane; lättast skiljer man dem åt på flykten. Stenfalken flyger ofta långa sträckor med - nästan alltid - febrilt snabba vingslag för att plötsligt lägga sig i ett kort glidflygningsmoment. Stenfalkens uppdelning av flykten i vingslag/glid är betydligt mer flexibel än

hos sparvhök. Sparvhökens rundade vingspetsar och proportionellt längre stjärt är till god hjälp då det rör sig om kretsande fåglar.

Den vanligaste förväxlingen hök-falk gäller nog annars mellan duvhök och jaktfalk. Oftast sker denna förväxling när det gäller snabbt jagande falk/hök, men även i kretsflykt. En jaktfalk i normal, lugn flykt ska inte behöva orsaka några problem. Jaktfalken har längre vingar (framför allt längre och spetsigare hand) än duvhöken och vingbakkanten är inte S-formad som hos duvhök. Vingslagen är grunda, mjuka och elastiska med en mycket påtaglig svikt i handen i motsats till duvhökens stela vingförling (observera dock duvhökens parningsflykt, se under avsnittet "avvikande flykt"). I kretsflykt blir det svårare, men även här ger skillnader i vingform och vingställning utslag. Under vissa förhållanden kan duvhöken se mycket spetsvingad ut (t ex när den hänger mot vinden) och förväxling kan då ske med stor falk om observatören slarvar. "Spurtande" duvhök och jaktfalk är nog den svåraste situationen, särskilt som observationstiden då ofta blir kort. Om man ser fåglarna hyfsat kan man dock även här konstatera "svikt" i de stenfalkaktigt, snabbt spelade vingslagen hos jaktfalk kontra duvhökens stelare, något långsammare vingförling. När "jaktfalken" försvinner in i skogen bör man tänka om! Sittande jaktfalk som observeras på långa avstånd (så att inte dräktskillnader framträder) kan bestämmas på kroppshållning (duvhöken kuttryggig) liksom att duvhöken sprutar ut sin avförling horisontellt (jaktfalken droppar). En jaktfalk som fått syn på byte nickar snabbt upp och ned med huvudet (liksom övriga falkar), ett beteende som

hökar saknar.

Kretsflygande duvhökhonor kan även vara retfullt svåra att skilja från vissa andra rovfågelarter om observationsavståndet är stort. Den långa stjärten, det framskjutande huvudpartiet och de förhållandevis långa vingarna (duvhökshonan har proportionellt längre vingar än hanen) kan medföra att höken förväxlas med kretsande honfärgad blå kärnhök eller bivråk.

Slutligen vill jag nämna att det inte bara är pilgrimsfalk som är kapabel att göra hisnande dykningar mot utsett byte. Det är vanligt att både sparv- och duvhök gör mer eller mindre lodräta, imponerande snabba störtdykningar, ofta från mycket hög höjd!

Referens

Forsman, D 1984. Rovfågelsguiden. Bestämning av rovfåglar: art, ålder och kön. Helsingfors.

Haftorn, S 1971. Norges fugler. Oslo.

Redebeck, G 1950-51. The choice of prey and modes of hunting of predatory birds with special reference to their selective effect. *Oikos* 2:67-88, 3:200-231.

*Martin Tjernberg
Finsta, PL 559 A
190 63 Örsundsbro*

Sparvhök Foto : Tero Niemi

Insändare

Hej

det är Kurre från Kramfors igen, ni vet jag med den supersnabba lastcyckeln med påhängsmotor.

I höstas drog jag ned till Öland (på 35 minuter) för att om möjligt kryssa av några nya arter.

Jag åkte till Stenåsabadet för att leta efter några småfåglar när jag hör några skådare ivrigt diskutera.

- Björn, som du ser är det en gransångare för att den har kortare handpennprojektion än lövsångare.

- Ja just det, precis som skillnaden mellan havstrut och silltrut. Ropa på Jocke och Peter så får dom också se.

- Jag fattade inte ett dugg vad dom pratade om, och den där projektionen kunde jag inte se. Hjälp mig!

Tack

för ditt brev Kurre. Det var kul att du hörde av dig igen.

Det är ingen lätt fråga att besvara, men här kommer en beskrivning så att du själv kan fältbestämma besvärliga arter med hjälp av handpennprojektionen.

De innersta pennorna på en fågelvinge kallas *tertialer*. Till skillnad från hand- och armpennorna ("flygfjädrarna") används tertialerna inte i första hand till att flyga med, utan deras primärfunktion är att täcka över och skydda flygfjädrarna när fåglarna sitter. Hos de flesta fåglar sticker en del av vingspetsen ut bakom tertialerna när vingen är i vila (se figur). Det som syns bakom tertialerna är spetsarna på handpennorna. Längden av de framstickande handpennorna kallas

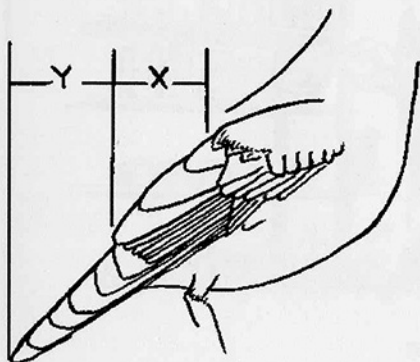
hanpennprojektion (= Y i figuren). Av två i övrigt lika fåglar har i allmänhet den längst handpennprojektion som har längst vinge. En bra tumregel är att hos två lika fågelarter har den längst vinge som flyttar längst, även om undantag finns.

Hos en del svåridentifierade fåglar är skillnaden i handpennprojektion så stor att den kan användas även i fält för att skilja arterna åt. Det gäller bland annat så snarlika fåglar som löv- och gransångare (se tabellen). När man skall göra en bedömning av hur lång handpennprojektionen är brukar det vara lättast att mäta den i förhållande till hur tertialerna är, mätt från det ställe där den innersta tertialen sticker fram under skulderfjädrarna till längst tertialens spets (= X i figuren). Handpennprojektionen i figuren är något längre än tertiallängden. I ett annat fall kan den vara halva tertiallängden eller till andra tertialspetsens spets.

En förutsättning för att man skall kunna bedöma handpennprojektionen är att fågeln sitter någorlunda still och att den inte håller till högt ovanför ens huvud. Hur som helst krävs det i vanlig ordning träning innan metoden kan tillämpas i fält. I vissa fall kan handpennprojektionen vara ytterst liten, som hos rödstrupigpiplärka och ängspiplärka. Rödstrupig pipplärka har ingen handpennprojektion alls, vilket innebär att tertialerna är så långa att de når ända ut till vingspetsen. Ängspiplärkan har en handpennprojektion som bara är några millimeter.

Man bör ha i minnet att bilden kan fördunklas av slitage, individuella variationer och att fjädrarna kan ligga i ordning. Tyvärr är alltså denna i teorin giltiga skillnad inte alltid användbar i praktiken. Över huvud taget skall man komma ihåg att handpennprojektionens längd - lika lite som andra mått - inte är konstant utan varierar inom vissa intervall.

Handpennprojektion:

kortare

dvärgsumphöna
sibirisk tundrapipare
grönbena
havstrut
vittrut
korttålräcka
gransångare
större piplärka
rödstrupig piplärka
koltrast
varfågel

längre

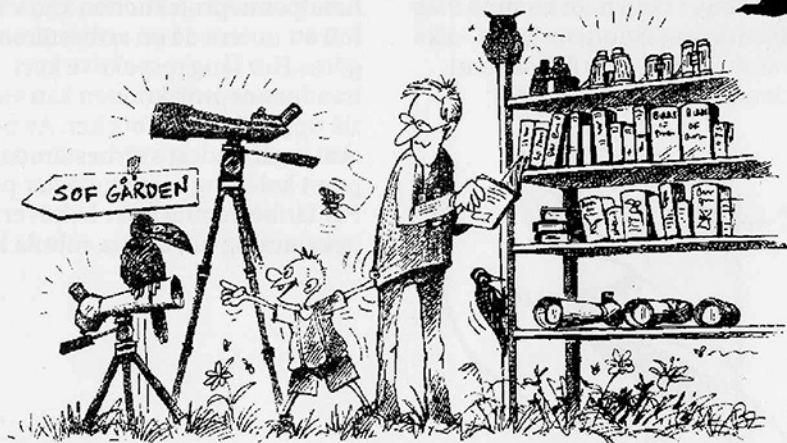
mindre sumphöna
amerikans tundrapipare
mindre gulbena
silltrut
vitvingad trut
dvärglärka
lövsångare
sånglärka
ängspiplärka
ringtrast
svartpannad törnskata

Kent Söderberg

Källa: Magnus Ullman VF 3/90, 159

NATURBOKHANDELN

Sveriges Ornitologiska Förenings bokhandel

Vi erbjuder:

- * Fågel- och naturböcker - långt över 1 000 titlar i butiken!
- *Kvalitetskikare
- *CD-skivor och ljudkassetter med fågelsång m.m.
- *Fritidskläder, anteckningsböcker, dekaler, artlistor, och mycket, mycket mer... och allt till **lågpriser!**

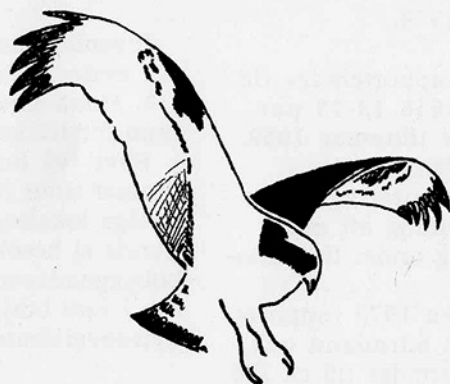
Medlemmar i SOF har 10% rabatt på alla böcker, CD, kassetter samt kläder från Fjällräven och Helly-Hansen !

Skicka efter vår katalog - **gratis!** Beställ per postorder eller **besök** vår butik på SOF-gården, i Stenåsa, på Öland. I anslutning finns även servering och café - ring för öppettider. Hjärtligt välkommen!

Naturbokhandeln
Stenhusa bod, Stenåsa
380 62 Mörbylånga

Ordertelefon 0485-441 00

Telefontid alla dagar

ORNIS SOERMLANDICA

*Under den här rubricen
kommer de mer ventenskapliga
artiklarna att publiceras*

Brun kärrhök - 1992

BRUN KÄRRHÖK I ESKILSTUNA KOMMUN 1992

Den bruna kärrhöken har inventerats någorlunda heltäckande inom Eskilstunas kommun endast vid ett tillfälle, nämligen i samband med riksinventeringen 1979.

För Sörmland rapporterades vid riksinventeringen 1958 13-15 par och 1969 47-64 par (Enemar 1959, Andersson och Larsson 1971).

Trots en större inventeringsinsats 1969 finns det anledning att mistänka en reell ökning under tidsperioden (Wahlén 1980).

Från inventeringen 1979 rapporterades 94-106 revir i Sörmland och populationen uppskattades till ca 130 revir (Wahlén 1980).

Det har varit en vanlig uppfattning bland Ornitologiska Klubbens i Eskilstunas medlemmar att ökningen inom kommunen har fortsatt under 1980-talet. För att belägga detta beslutade vi att inventera arten så heltäckande som möjligt.

Inventeringsmetodik

Målsättningen var att alla vassområden av någorlunda storlek skulle inventeras. Tänkbara områden valdes ut efter genomgång av OKE's rapportmaterial samt kart- och fältstudier.

Vassområden som på grund av storlek eller sikthinder inte kunde överblickas från samma plats delades upp i delområden.

Då brun kärrhök kan häcka i sjöar fattiga på lämpliga byten och på kilometeravstånd från större arealer brukad mark (Douhan 1990) valdes även sådana lokaler ut. Sextiotvå områden/delområden bedömdes som intressanta för inventering.

Inventeringen skulle huvudsakligen ske under bobyggnadsperioden 15/4-1/5. Hona med bomaterial var kriterium för häckande par.

Efter två förmiddagspass à tre timmar utan regn eller hårdare blåst ansågs lokalen som färdiginventerad. Kunde ej besök göras under bobyggnadsperioden skulle inventering ske i juni-början av augusti för att se bytesöverlämning eller flygga ungar.

Kontakt togs med Lars Broberg för att få del av resultatet från hans årliga inventering av Söderfjärden.

34 OKE- medlemmar deltog i inventeringen (Appendix 1).

Resultat

Vädret under huvudinventeringsperioden 15/4-1/5 var ofta regnigt och kyligt, vilket kan ha påverkat bobyggnadsaktiviteten och därmed inventeringsresultatet negativt.

48 lokaler inventerades helt (2 x 3 timmar), 9 lokaler blev delvis inventerade (ungefär 3-5 timmar) medan 6 lokaler inte inventerades. Vid bearbetningen av 1979 års inventering användes benämningen *par* när bofynd, matning eller flygga ungar (häckningsindiciet 12-20, (se appendix 2) rapporterats.

Brun kärrhök

Foto: Jens B Bruun

Vid redovisning av par i lämplig häckningsbiotop, spelflykt eller bobygge (häckningsindicium 4-11) användes benämningen *revir*, liksom vid redovisning av summan par plus revir.

Resultatet blev 1979 för Eskilstuna kommun 22 revir, populationen uppskattades till 29, maximalt 30 revir (Wahlén 1980).

Används samma beräkningsgrunder för 1992 års inventering blir resultatet 19 par, därutöver 17 revir, totalt 36 revir (se karta). Ytterligare 4, maximalt 7 par bedöms finnas. Sammanfattningsvis alltså 36 revir, uppskattat till 40 och maximalt 43 revir.

Det finns emellertid anledning att beräkna något annorlunda. Observation av bobyggande hona borde vara tillräckligt för att anse häckningsförsök bekräftat. Häckningsindicium 10-20 anses då vara säker häckning och indicium 4-9 kan efter en sannolikhetsbedömning anses som trolig häckning.

Denna sannolikhetsbedömning bör göras, då indicium 4 har rapporterats vid lokaler där vi vet att häckningsförsök ej gjorts.

Resultatet blir då för 1992 30 häckande och 4 troligt häckande par (se karta). Ytterligare 4 par bedöms häcka. Sammanfattningsvis bedöms alltså ca 38 par brun kärrhök ha häckat inom Eskilstuna kommun 1992.

Diskussion

Enligt den beräkningsmetod som användes på 1979 års inventering har alltså Eskilstuna populationen av brun kärrhök ökat från 29-30 revir 1979 till 40-43 revir 1992, en ökning med ca 40 procent.

Förmodligen har populationen varit större. 1991 häckade 21 par i Söderfjärden varav 13 par i Eskilstunas kommun (L Broberg i brev). 1992 hade antalet sjunkit till 13 par i hela Söderfjärden och 8 par i Eskilstunadelen, en minskning med ca 40 procent i hela Söderfjärden. Om man antar att populationen var konstant i övriga

kommunen mellan 1991 och 1992 skulle vi för 1992 få resultatet ca 46 revir, dvs en ökning med ca 55% från 1979. Denna siffra är naturligtvis osäker av flera skäl, men det är ändå troligt att populationen av brun kärrhök i Eskilstuna kommun var större 1991 än 1992.

Sammanfattning

1992 inventerade 34 medlemmar i Ornitologiska Klubben i Eskilstuna den bruna kärrhöken inom kommunen. Arten inventerades dessförinnan 1979, då hittades 22 revir och antalet uppskattades till 29 max 30 revir. Används samma beräkningsmetod på 1992 års inventering blir resultatet 36 revir, uppskattat till 40, max 43 revir. En ökning med ca 40 procent har alltså skett under perioden.

Används en annan och enligt författaren mer rättvis beräkningsmetod blir resultatet ca 38 häckande par.

Med beaktande av de av Lars Broberg årligen genomförda inventeringarna av Söderfjärden är det troligt att populationen av brun kärrhök i Eskilstunas kommun var större 1991 än 1992.

Slutligen...

Ett stort tack till alla inventeringsdeltagare för ert flitiga fältarbete. Tack till Leif Carlsson för hjälp med utsortering av tänkbara häckningslokaler samt synpunkter på denna rapport. Ett extra stort tack till Lars Broberg för råd om inventeringsmetodik samt rapporter om kärrhökshäckningarna i Söderfjärden.

Referenser

Andersson G.K.A och Larsson A 1971. Bruna kärrhöken *Circus aeruginosus* i Sverige år 1969. - Vår Fågelvärld 30: 99-105.

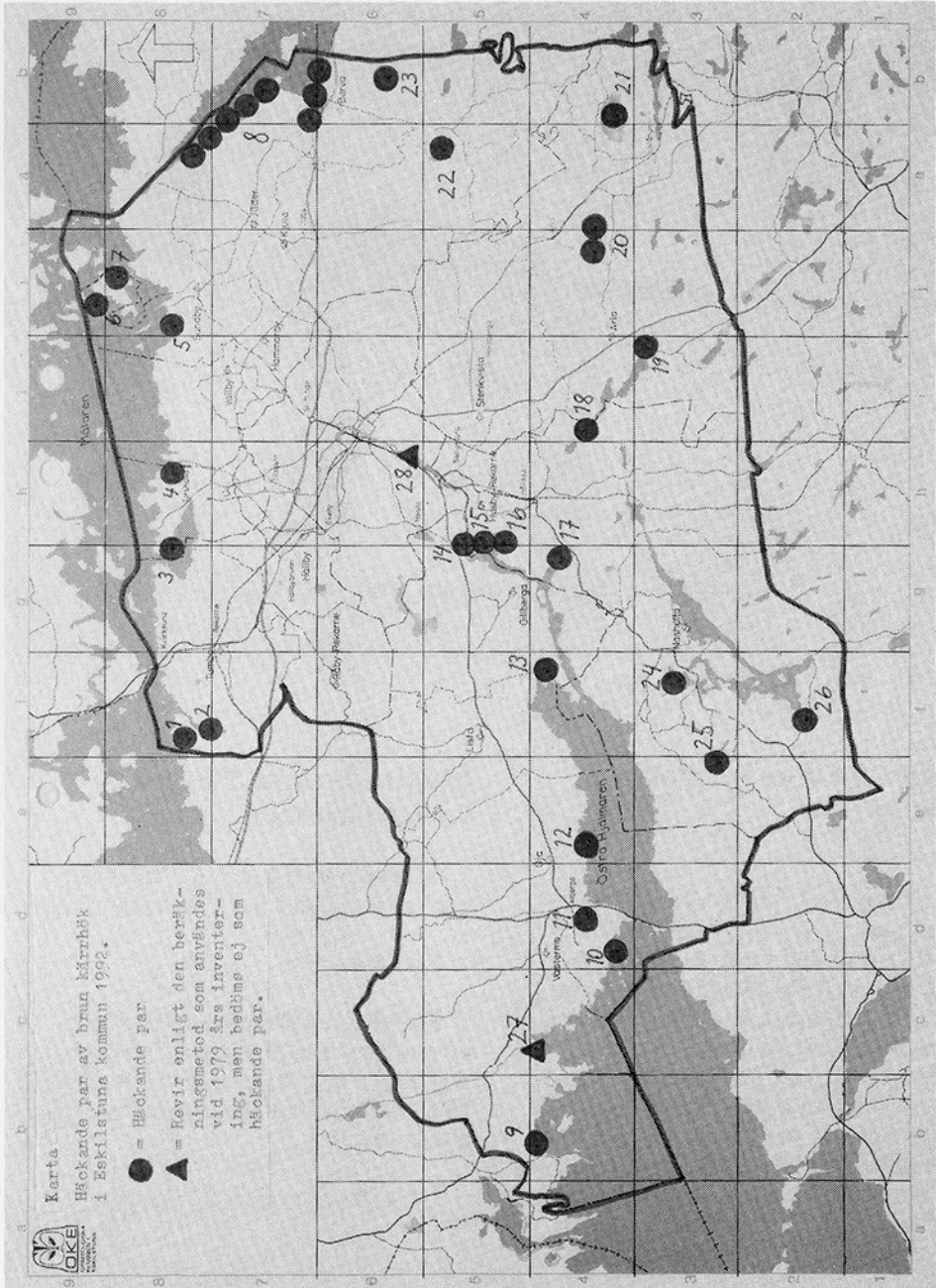
Douhan B. 1990. Brun kärrhök i Uppland 1989 - Fåglar i Uppland 17 (1990) 17-32

Wahlén L 1980. Bruna kärrhöken i Sörmland 1979. Fåglar i Sörmland 13 (1980 51-59

Appendix 1

Inventerare 1992

Lennart Andersson, David Asp, Karolina Bodlund, Hans Bergström, Mikael Bergström, Lennart Bolund, Bertil Disman, Eva Disman, Lars Eriksson, Fredrik Eriksson, Björn Fors, Bo Gustafsson, Pontus Gustafsson, Tony Haglund, Ilva Hansson, Björn Herdegren, Hans Herdegren, Bo Hernod, Eva-Lena Hernod, Thomas Janzon, Gustav-Adolf Johansson, Leif Carlsson, Hjärdis Carlsson, Kent Carlsson, Göte Larsson, Alic Lindberg, Brita Nilsson, Gösta Nilsson, Göran Nyström, Mati Nömm, Göran Pettersson, Olle Philipsson, Inga Söder, Hans Wahlquist

Karta

Juvenil brun kärrhök

Foto: Jens B Bruun

Lokaler där brun kärrhök häckade 1992

1. Säbyviken 1 par, 2. Väsbyviken, Skäret 1 par, 3. E-ån SO Ängsholmen 1 par, 4. Ostra Knall 1 par, 5. Stenskärs-sundet 1 par, 6. Östra Sundbyholmsön 1 par, 7. Söderfjärden, E-a 8 par, 8. Hjälmsätersviken 1 par, 9. Långfoten Falla 1 par, 10. Dragsjön 1 par, 11. Bynäs, V. viken 1 par, 12. Näsöfjärdens utlopp 1 par, 13. Näsöfjärden 1 par, 14. Ross viken 1 par, 15. Tandlaviken 1 par, 16. Navsund 1 par, 17. Hagbysjön 1 par, 18. Flättsjön 1 par, 19. Nasen 1 par, 20. Kalvsjön 1 par, 21. Prästsjön 1 par, 22. Västerviken 1 par.

Summa 30 par

Lokaler där brun kärrhök troligen häckade 1992

1. Brobyviken 1 par, 2. Vittjeviken 1 par, 3. Norrsjön 1 par 4. Spångsjön 1 par

Summa 4 par

Enligt den beräkningsmetod som användes vid 1979 års inventering har dessa lokaler varit revir för brun kärrhök 1992, men de bedöms inte ha hyst något häckande par.

1. Norrholmsviken, 2. Skjulsta

Juvenil brun kärrhök
Foto: Jens B Bruun

Appendix 2

Häckningsindicier

1. Obs under häcktid
2. Obs under häcktid och i lämplig biotop
3. Sjungande hane eller andra häckningslåten
4. Par i lämplig botop
5. Permanent revir
6. Spel och lekar, parning
7. Besök vid sannolik boplats
8. Upprörd, varnar för ungar eller ägg i närheten
9. Adult med ruvfläckar
10. Bobygge, grävning eller uthackande av bohål
11. Avledningsbeteende, spelar skadad
12. Använt bo påträffat
13. Nyligen flygga ungar eller dunungar
14. Adult in/ut, till/från bo på sätt som visar att boet är bebott (höga bon, bohål, otillgängliga bon)
15. Adult med exkrementssäckar
16. Adult med föda åt ungar
17. Äggskal påträffade
18. Bo där adult setts ruvande
19. Bo där ungar hörts
20. Bo där ägg finns eller ungar hörts

Pedro Haglund
Fristadsgatan 14 B
633 46 Eskilstuna

Hartsö - Enskär 1992

Meddelande nr 56 från Hartsö-Enskär
fågelstation

Tordmularna har åter hämtat sig, Kungsfågeln hade en god säsong och personaltillgången var glädjande stor. Så kan man kort sammanfatta stationens tjugoåttonde verksamhetsår på Enskär.

För femte vintern i följd uteblev den fasta isen i skärgården utanför Hartsö. Området kunde därför besökas under årets alla månader. Under tidig vår fångades ett litet antal fåglar på Sorrö och Lillrö, medan boungemärkningarna av främst alkor skedde i juli. Höstsäsongen på södra Enskär pågick sedan under drygt tre månader aug-okt. Eftersom försöken med vindkraft under föregående säsong inte slog väl ut, så byggdes nu ett bensindrivet laddningsaggregat till vårt batteri. Strömförsörjningen är därmed trygad till det mest nödvändiga. Många besökare gästade stationen under hösten och därav flera skolklasser och andra grupper som guidades av personalen. I början av oktober gjorde Lena Näslund ett reportage från ringmärkningen på Enskär, som direktsändes i Riksradios Naturmorgon.

Verksamhetsperioder

Under totalt 128 dagar har verksamhet förekommit vid Stationen, varav 98 dagar under ordinarie höstsäsong, fördelat på nedanstående sätt. Förutom under hösten har ringmärkning skett även 21. 3, 27.3, 10.4, 10.7, 17.7, 24.7, 11.11, och 21.11.

Januari- 6, 18. **Februari-** 1.7, 9, 14, 19, 28. **Mars-** 7, 20, 21, 27. **April-** 10, 18. **Maj-**10, 22. **Juni-**29. **Juli-**8, 10, 12, 17, 19, 24, 25-26, 27, 28-29, 31. **Augusti-** 1, 2-31. **September-** 1-30. **Oktober-** 1-31. **November-** 11, 21, 29. **December-** 5, 12, 26.

Personal

Från stationledningen framförs ett varmt tack till samtliga medhjälpare, vilka under hösten arbetat med ringmärkningen det antal dagar som anges inom parentes.

Ringmärkare

Göran Altstedt (13), Daniel Bengtsson (3), Stefan Bengtsson (3), Kent Carlsson (7), Per Eriksson (4), Nicke Helldorff (7), Gerd Isaksson (8), Jan Isaksson (8), Björn Jansson (7), Tommy Karlström (6), Christer Larsson (18), Håkan Lernefalk (7), Bengt Lindström (11), Jan Oldebring (4), Hans Pettersson (9), Urban Rundström (7), Agne Swenzén (7), Gunnar Sjöo (14) och Lennart Wahlén (17).

Assistenterna

Bo Altstedt (2), Björn Johansson (2), Håkan Johansson (8), Jonas Jägerskog (3), Inger Karlberg (5), Lennart Nermfelt (1), Bert Olausson (10), Mattias Olsson (8), Anna Pettersson (5), Camilla Rundström (7), Andreas Sjöo (2), Helén Sjöo (8), Raket Sjöo (14), Britt-Marie Wahlén (5), Niklas Wahlén (5), Olle Wahlén (5), Göran Welin (1) och Anna-Lena Åhman.

Vädret under Hösten

I slutet av juli rådde mest sommarväder med solsken och drygt 20 grader. Undantag dock för den 28, då det var mulet, regnigt (10 mm) och blåsigt (VNV 17 m/s!).

Augusti blev relativt "normal" med maxtemp kring 20 grader under större delen av månaden, mot slutet något lägre. Molnigheten varierade mycket, men totalt blev det något solfattigare än genomsnittet för månaden. Under åtta dagar blåste det minst 10 m/s och alla dessa dagar från SV-sektorn. Som mest blåste det 14 m/s den 12 och den 28. Nederbörden (ca 40 mm) blev något under det normala

September blev temperaturmässigt en normal månad, medan det var ovanligt torrt. Det trodde man dock knappast när det föll 28 mm regn på Enskär under månadens första dag! Men sedan kom det blott 10 mm under resten av månaden, så totalt blev det endast ca 60% av normalmängden. Många soliga perioder förekom, men även dis och dimma (23-26). Max temp 15-17 grader under större delen av månaden, som dock avslutades med kyliga nordvindar och blott 10 grader varmt. Endast fem dagar med minst 10 m/s och det högsta uppmätta värdet var blygsamma V 12 m/s den 4.

Oktober inleddes med perioder av Brittssommarväder, men från den 11 dominerade tidvis kyliga eller kalla nordvindar. På Enskär kom enstaka snöbyar, men så nära som i Hälsingland uppmättes snödjup på 80 cm! Snökaos inträffade senare också i bl a Dalarna och Västergötland, på Västkusten och i

Stockholm. Månaden avslutades mycket kyligt, den 30 steg dagstemperaturen aldrig över nollstrecket på Enskär och den 31 var de -5 grader som lägst. Månaden blev som helhet ganska solfattig och nederbördsrik (ca 70 mm totalt, varav 28 mm den 22). Det blåste inga stormvindar denna månad heller, som mest 16 m/s den 10 och den 31. Under tretton dagar minst 10 m/s. Ostvindar dominerade den 2-4 och 22-29.

Invasionsarter

Arturvalet baseras på den lista som upprättats inom projekt Nordiska invasionsfåglar.

Hornuggla (*Asio otus*)

Blott en observation, ett exemplar fångades på kvällen 27.9

Pärluggla (*Aegolius funereus*)

Arton ex ringmärkta utspridd under perioden 14.9-26.10. Därav 15 ex t o m 8.10, vilket innebär en relativt normal flyttningstid. Antalsmässigt ett mellanår för tredje året i följd.

Spillkråka (*Dryocopus martius*)

Noterad under femton utspridda obsdagar, men blott 2 ex fångades. Troligen lokala rörelser av få individer.

Större hackspett (*Dendrocopos major*)

Fåtalig liksom 1991. Nu endast fyra observationer under hösten (19.9-10.10) varvid två ex fångades. Troligen lokala fåglar.

Mindre hackspett (*Dendrocopos minor*)

Noterad 7.8, under tio dagar 13.9-18.10 samt 21.11 varvid två exemplar fångades. Troligen lokala rörelser av få individer.

Sidensvans (*Bombycilla garrulus*)

Årets enda obs utgjordes av ett trettiotal exemplar som rastade på södra Enskär 18.1.

Stjærtmes (*Aegithalos caudatus*)

En mycket kraftig förbiflyttning, som startade först 8.10. Under tre veckor ringmärktes seda 172 ex, vilket överträffas endast av 224 ex fångade hösten 1973. Totalt passerade minst 400 ex under oktober 1992, troligen betydligt mer.

Tallita (*Parus montanus*)

Tre ringmärkta och ytterligare en obs i slutet av oktober. Ej årlig på Enskär.

Svartmes (*Parus ater*)

Noterad 24.8 och 19-20.9 samt under sju dagar 2-27.10. Totalt sågs ca 300 ex och goda 71 ex kunde förses med ring. En kraftig flyttning för tredje året i följd.

Blåmes (*Parus caeruleus*)

Liksom för svartmesen tredje goda året i följd. Fångsten, 249 ex, överträffas dessutom endast av 1973 års summa (255 ex). Observerad s g s dagligen under hösten -92.

Talgoxe (*Parus major*)

Uppvisade ungefär samma mönster som de närmast föregående arterna med s g s dagligt uppträdande och tredje bästa höstfångsten sedan 1965. Nu märktes 124 ex.

Nötväcka (*Sitta europaea*)

Blott tre obsar under hösten, varav två utgjordes av fångade fåglar.

Trädskrypare (*Certhia familiaris*)

Noterad nästan dagligen efter 6.9 och 74 ex ringmärktes, vilket är något över genomsnittet.

Nötkråka (*Nucifraga caryocatactes*)

Enstaka individer sågs 21.8 och 5-6.9. Troligen lokala rörelser, arten ej årsvisst på södra Enskär.

Gråsiska (*Carduelis flammea*)

Åtta observationer i jan-mars samt en vardera i nov-dec. Dessutom noterad sjutton dagar under perioden 5-31.10, varvid drygt 300 ex sträckte och 22 ex märktes. Av dessa hade 5 ex en brunare fjäderdräkt, som visade att de tillhörde den sydliga rasen C.f.cabaret.

I föregående årsrapport uteblev en uppgift om samma fenomen, men ännu mer anmärkningsvärt, under hösten 1991 uppvisade nämligen ett 40-tal ex (av totalt 69 märkta) cabaret-karaktären.

Korsnäbbar (*Loxia sp*)

Liksom under föregående höst observerades extremt få korsnäbbar. Under 1992 blott fyra noteringar under hela hösten, alla obestämda till arten.

Domherre (*Pyrrhula pyrrhula*)

Totalt tolv obsdagar: 18.9, tio dagar 18-30-10 samt 21.11. Åtta ringmärkta 21-27.10 är en för lokalen låg summa (medel 26 ex).

Följande invasionsarter har ej observerats vid Enskär 1992: Fjälluggla, hökuggla, gråspett, vitryggig hackspett, tretåig hackspett, lappmes, nötskrika, snösiska, bändelkorsnäbb, mindre korsnäbb, större korsnäbb och tallbit.

Observationer

Under 1992 observerades 176 arter inom fågelstationens verksamhetsområde. Nya arter blev smådopping, stripgås och kornknarr. Därmed har totalt 246 arter noterats under åren 1965-1992.

Här nedan följer ett urval av de intressanta observationerna. Ytterliggare information lämnas under rubriken Ringmärkning, och vissa arter kommer att presenteras enbart i den sörmländska fågelrapporten i nästa nummer av Fåglar i Sörmland. Om inte annat anges nedan, så har observationerna gjorts vid Enskärs södra udde. Med "de yttre skären" avses området kring Hamnskär/Garkast.

Smålom (*Gavia stellata*)

Tre obsdagar i vardera januari och februari, bl a minst 10 ex rastande 18.1, två obsar av sträckfåglar i april samt under hösten tre obsar i oktober och en i december.

Smådopping (*Tachybaptus ruficollis*)

Ett exemplar rastade strax öster om stationen 3.10. Ny obsart.

Gråhakedopping (*Podiceps griseigena*)

Ett exemplar rastade 3.10, två exemplar sträckte SV 21.10 och ett exemplar

rastade 21.11. Något fåtaligare än normalt.

Storskarv (*Phalacrocorax carbo*)

Fortsatt häckning på kala skär i åtminstone två kolonier i närheten av Hartsö fågelskyddsområde. Troligen något ökande antal par på den närmaste kolonin vid Lacka Trutbåda.

Sångsvan (*Cygnus cygnus*)

En adult ruggande vid Enskär 17.7-12.8.

Stripgås (*Anser indicus*)

En adult ej ringmärkt fågel observerades vid de yttre skären 8.7 (ruggande) och 15.8. Ny obsart i området.

Vitkindad gås (*Branta leucopsis*)

Blott två obsar: Ett par på Hamnskär 18.4 och 1 ex mot SV 1. 10

Prutgås (*Branta bernicla*)

Fåtalig. Noterad under fyra dagar 30.9-6.10 med totalt blott ca 30 ex.

Gravand (*Tadorna tadorna*)

Tre-fyra par vid de yttre skären under våren, men utan några positiva häckningsresultat. Vid Enskär och Fårudden, Hartsö däremot två par med 8 resp 9 ungar och dessa blev troligen alla flygga.

Bläsand (*Anas penelope*)

Första vårobs 28.2 och under sommaren sågs 12 hanar 29.6, 2 hanar och 1 hona 8.7 samt 2 hanar 12.7 och 17.7. Dessutom en vinterobs då 1 ex rastade med gräsänder 12.12.

Brunand (*Aythya ferina*)

En hane låg tillsammans med 500 vigg strax sydost Hartsö 1.2. Arten ses ej

årligen i området och är aldrig noterad vintertid tidigare.

Vigg (*Aythya fuligula*)

Tre häckningar konstaterade: Kullar med små ungar 8.7 (2+2 pulli) och 12:7 (1 pull).

Praktejder (*Somateria spectabilis*)

En adult hane sträckte ONO tillsammans med ejdrar 10.4 och en hona ratade vid Garkast 4.10

Alförädare (*Stellaria polysticta*)

Ett adult par rastade vid Södra Enskär 6.1, sedan sågs bara honan 18.1, 24.1 och 1.2. Under hösten rastade på samma plats en honfärgad fågel 27.10.

Sjörre (*Melanitta nigra*)

Observerad under de flesta månaderna, bl a rastade 2+1 honor 29.6 och 4 hanar + 5 honor 12.7.

Svärta (*Melanitta fusca*)

En anmärkningsvärd ansamling om 200-250 ex sågs 29.6, men oförändrat fåtalig häckare: Under 1992 observerades blott en kull om 10 pulli vid Storrö 12.7.

Småskrake (*Mergus serrator*)r

Numera fåtalig som häckfågel. Hona med tio små ungar vid St Garkast 12.7 och en orolig hona vid Storrö samma datum.

Havsörn (*Haliaeetus albicilla*)

En i det närmaste helvit (!) och storvuxen havsörn sågs i området 5.9-5.12. Sistnämnda datum sågs en ansamling (flock!) av 20 havsörnar sitta vid Lilla Gråskär.

Fjällvråk (*Buteo lagopus*)

Observerad sju dagar under normal flyttningstid 28.9-17.10 samt 5.12 då ett exemplar sträckte ut över havet mot sydost.

Antal obsdagar för övriga rovfåglar under hösten: Blå kärrhök (4), duvhök (26), sparvhök (51), ormvvråk (3), bivråk (2), fiskgjuse (6), tornfalk (3), stenfalk (8) och lärkfalk (3).

Kornknarr (*Crex crex*)

Strax före gryningen den 12.9 gick Christer Larsson ut på den lilla öppna gräsplanen framför stationshuset. Han vände snart åter till huset och hörde då en rejäl duns framför sig, "Nu ramlade väl Bengt ur sängen" tänkte han, samtidigt som han nådde altanen. I det svaga ljuset upptäckte Christer något som låg på altanen under ett fönster, kanske en tappad fågelkasse från nattrundan? Men inte alls, där låg en ny Enskärsart! Visserligen till synes livlös efter smällen mot fönstret, men den kvicknade snart till och fick finna sig i att även bli en ny märkart. När kornknarren släpptes var den pigg igen och flög bort mellan enbuskar och berghällar i en något ovanlig miljö för den arten.

Sandlöpare (*Calidris alba*)

Vid Garkast rastade 1 ad 24.7 och 2 ex 8.8.

Skärnsnäpa (*Calidris maritima*)

Vinter/vår: 12 ex 6.1, 15 ex 18.1, 80 ex 1.2, 13 ex 7.2, 25 ex 9.2, 67 ex 14.2, 100 ex 19.2, 80 ex 28.2 och 91 ex 27.3 samt 140 ex 10.4. Den senare flocken är den hittills största som observerats inom området

och i hela Sörmlands skärgård.

Senhösten: 26 ex 21.11, 5 ex 29.11, 12 ex 5.12, 60-70 ex 12.12 och 80 ex 26.12. Fortsatt ökat antal även under hösten.

Ytterligare 24 arter vidare observerades 1992, bl a minde strandpipare (1 ex 25.7), kustsnäppa (8 obsdagar 24.7-15.8), spovsnäppa (ca 10 ex 24-31. 7) och myrspov (7 obsdagar 25.7-29.8).

Skräntärna (*Sterna caspia*)

Inga häckningar efter minkpredation 1990-91.

Tordmule (*Alca torda*)

Antalet skär med häckande tordmular har, trots populationsminskningen under åttiotalet, hållit sig ganska stabilt kring femton. Samtliga skär besöktes 920711 med återbesök på några av dessa den 17.7 och 24.7. Minst 132 häckningar/häckningsförsök konstaterades, vilket glädjande nog är en ökning med ca 20% sedan föregående år. Ännu mer glädjande är antalet ringmärkta ungar 1992, nämligen 64 stycken. Det är det högsta antalet på 10 år! På de skär som specialstuderats under några år fanns nu 41 ungar, vilket skall jämföras med 11 ungar 1991 och 2 ungar 1990. Under juli 1992 sågs inga säkra spår efter mink alls, och frånvaron av minkullar är självklart huvudorsaken till denna återhämtning av tordmulestammen. Troligen har den intensifierade minkjakten haft avsedd effekt, någon annan rimlig förklaring är svår att finna. Största tordmulekolonin fanns nu åter på Hamnskär med drygt 40 häckningar och 19 ringmärkta ungar. Minst tio bon fanns dessutom på Ljusskär, Tveknäpplingen, Torskbåden och Stora Ålkråkshällen. Det är inte osannolikt att minst 80 tordmuleungar producerats i Hartsö-arkipelagen

under 1992.

Tobisgrissla (*Cephus grylle*)

Blott en säker häckning, en bounge som ringmärktes 11.7 var kvar även 19.7.

Berguv (*Bubo bubo*)

Ett exemplar sågs på det kala St Garkast 18.10.

Jorduggla (*Asio flammeus*)

Ett exemplar fångades och ringmärktes på kvällen 30.9.

Strömstare (*Cinclus cinclus*)

Ett exemplar rastade vid Enskärs södra udde 18.1. Tidigare sedd endast hösten 1991.

Gärdsmyg (*Troglodytes troglodytes*)

Två vinterobservationer på Enskär: Ett exemplar vid lägret 5.12 och ett vid sjön 12.12. Troligen första vinterfynden.

Rödhake (*Erithacus rubecula*)

Ett exemplar vid lägret på södra Enskär 5.12 är liksom för gärdsmyg troligen den senaste noteringen någonsin.

Ringtrast (*Turdus torquatus*)

En hona rastade på Lillrö 10.5 och under hösten dödades en ad hane av duvhök på Enskär. Duvhöken skrämde sedan in i ett slöjnät utan att fastna, men den tappade den då redan döda ringtrasten.

Kungsfågelsångare (*Phylloscopus proregulus*)

Ett exemplar ringmärktes 19.10, stationens tolfte sedan 1965.

Mindre flugsnappare (*Ficedula parva*)

En ungfågel ringmärktes på Enskär 9.9 och en annan flugsnappare rastade på St Garkast 19.9.

Halsbandsflugsnappare (*Ficedula albicollis*)

En hane sjöng på södra Hartsö 22.5.

Varfågel (*Lanius excubitor*)

Observerad fem dagar i oktober.

Vinterhämling (*Carduelis flavirostris*)

Ett exemplar noterades 10.4 och under hösten gjordes fyra observationer i oktober med som mest 10 rastande 18.10

Lappsparv (*Calcarius lapponicus*)

Enstaka sträckande fåglar 19.9 och 18.10.

Snösparv (*Plectrophenax nivalis*)

Under vinter/vår gjordes fem observationer med som mest 35 rastande 24.1. Under hösten gjordes sju observationer av 1-3 ex 21-31.10. Dessutom 40 ex 27.10 och 21 ex 21.11.

Videsparv (*Emberiza rustica*)

Ett exemplar insträckande från öster 26.9.

Dvärgsparv (*Emberiza pusilla*)

Ett exemplar fångades och ringmärktes 5.10. Tredje observationen vid stationen.

Ringmärkningen

I mars-april märktes 23 ex på Storrö och Lillrö, under sommaren 77 boungar på de yttre skären samt under höstsäsongen 5211 ex på södra Enskär.

Det gick betydligt bättre för alkorna detta år, faktiskt blev det bästa häckningsutfallet på tio år. Minst 132 häckningar genomfördes av tordmule och 64 boungar kunde ringmärkas.

Övriga märkta boungar var fiskmåås (5), Silvertärna (7) och tobisgrissla (1).

Liksom vid många andra fågelstationer fångades ovanligt få insektsätare i början av höstsäsongen. Totalfångsten blev dock god, klart över genomsnittet. Främst beroende på att kungsfågeln åter var talrik, hela

2 560 ex under hösten. Det är den näst största fångsten under alla år. Övriga "större" arter var lövsångare (634, rödhake (350), blåmes (249), Stjärtmes (172), talgoxe (124) och ärtsångare (103).

Av invasionsarter hade stjärtmesen en mycket stark flyttning och pärluggla, svartmes, blåmes samt talgoxe flyttade också i större antal än normalt. Några udda arter var kornknarr (1), jorduggla (1), höksångare (3), kungsfågelsångare (1), mindre flugsnappare (1) och dvärgsparv (1).

Under året märktes 77 olika arter, ny var kornknarr som därmed blev stationens 151:a art under åren 1965-92.

Ringmärkningssummer, kontroller och återfynd redovisas nedan i tabell 1 och i den efterföljande texten.

Återfynd och kontroller

Under året erhöles genom Ringmärkningscentralens försorg rapporter om 14 återfynd av 8 arter från våra egna märkningar, samt data avseende 7 främmande kontroller.

Av återfynden gjordes sex i Sverige, två i Finland och ett vardera i Danmark, Litauen, Polen, Frankrike, Algeriet och Marocko.

Fyra av återfynden gällde kontroller av levande fåglar. Två sparvhökar påföljande vår, en kungsfågel påföljande höst på södra Gotland och en trädkrypare efter blott 20 timmar på Landsort.

Av dödsorsakerna noteras en knölsvan som flög ihjäl sig mot en kraftledning medan en sparvhök och en domherre båda flög ihjäl sig mot olika glasrutor. Två rödhakar fällfångades i norra Afrika, en rödvingetrast sköts i Frankrike och två tordmular dog i fisknät, den ena under sin första vinter och den andra nio år gammal på trolig häckplats.

Tre snabbåterfynd gjordes på Enskär av "finska" boungemärkta sparvhökar, en trevlig återkommande händelse. Desto långsammare var rapporteringen av den norskmärkta pärlugglan som vi kontrollerade 1986!

En Landsortsmärkt kungsfågel övervintrade möjligen i området och kontrollerades på Storrö i mars, medans en annan flög från Lågskär till Åland under loppet av fem dygn. Törnskatan från Norrtälje tog dock nästan tre veckor på sig.

Märkningarna och kontrollerna har gjorts på Enskärs södra udde (58.41 N/17.28 E), Bälunge socken, Södermanland, då inget annat anges. Understrukna ringnummer anger att ringen har sänts in till Ringmärkningscentralen (Box 50007, 104 05 Stockholm)

Summary

The above paper is the annual report of 1992 from Hartsö-Enskär Bird Observatory 58.41 N/17.28E) in the archipelago of east central Sweden.

The observatory was manned during 98 days in july-october. In the summer som studies on the breeding bird fauna were made, especially on the Razorbill (*Alca torda*) with 64 nestlings ringed in the investigatfe area.

In the year a total of 5,311 birds of 77 species were ringed, most of them caught with mistnets on the southern part of the small island Enskär.

Highest figures were, as usual, noted for the Goldcrest *Regulus regulus* (2,576), the Willow Warbler *Phylloscopus trochilus* (634) and the Robin *Erithacus rubecula* (350). Also the Long-tailed Tit *Aegithalos candatus* (172) and the Coal Tit *Parus ater* (71) were rather numerous.

The Tengmalus Owl *Aegolius funereus* (18) was also migrating in small numbers this autumn.

Lennart Wahlén
Fruängsgatan 44 A
S-611 30 Nyköping

ÅTERFYND RAPPORTERADE

UNDER 1992

(Recoveries received during 1992)

Knölsvan (Cygnus olor)

H. 4355 3k+ F

910712 Torskbåden, Hartsö skärgård

920410 Skutholmen 58,57 N/18.04 E,

Muskö, Sörmland

Avstånd: 45 km - Riktning: 45 grader

(NO) - Förfluten tid: 273 dagar.

(Flög emot kraftledning och dog

nästan omedelbart)

Sparvhök (Accipiter nisus)

5. 108.402

1k M 910929 Enskär (Vinge 198mm)

2k M 920429 Eggegrund 60.44N/17.34

E, Gäsrikland. 228 km - 1 grad (N) -

213 dagar (Kontrollerad av ringm.9

5.108.404

1k M 911002 Enskär (Vinge 207 mm)

2k M Lågskär 59.50N/19.56 E, Åland

Finland. 190 km - 47 grader (NO) - 243

dagar (Kontr av ringm)

6.106.085

1k F 911013 Enskär (Vinge 237 mm)

(920911) Vallentuna 59.32 N/18.05

E, Uppland 101 km - 20 grader (NNO) -

(334 dagar). Funnen död under ett

träd trol. hona

6.126.854

1k F 920919 Enskär

1k F 921029 Poulsker 55, 01 N/15,02 E,

Bornholm Danmark 434 km - 201

grader (SSV) - 40 dagar. (Nyligen död,

flugit mot glasruta.)

Tordmule (Alca torda)

8.049.321 pull

830717 skären öster Enskär

920701 Bergö, Malax 62,58 N/20,57 E,

Vasa, Finland. 513 km - 20 grader

(NNO) - 8 år 352 dagar (Nyligen död,

fångad i fisknät)

8.073.717 pull

920710 Torskbåden, Hartsö skärgård

921205 Zatoka Pucka 54,33 N/18,33 E,

Gdansk, Polen. 463 km - 172 grader

(S) - 148 dagar (Nyligen död, fångad

i fisknät)

Rödhake (Erithaus rubecula)

AR. 96092 1k

870918 Enskär

890413 Silute 55,21 N/21,13 E,

Litauen. 435 km - 147 grader (SSO) -

1 år 208 dagar. (Nyligen död skadad

av ringmärkare i sammband ned

fångst.)

BB. 41433 1k

910923 Enskär (Vinge 71 mm)

Aknoul, Taza 34. 43 N/03,49 W

Marocko. 3094 km - 220 grader (SV) -

1 år 54 + -14 dagar. (Fångad och

dödad)

Rödvingettrast (Turdus iliacus)

3.281.584 1k

911004 Enskär (Vinge 117mm)

920123 Ollieres 43,29 N/05,50 E,

Var, Frankrike. 1871 km - 210 grader

(SSV) - 111 dagar (Nyligen död,

skjuten)

Kungsfågel (*Regulus regulus*)

V. 76639
1k F 911007 Enskär
2k? F Hoburgen 56, 55 N/18,08 E,
Gotland. 201 km - 168 grader (SSO)-
363 dagar (Kontr. av Ringm: V052.
W050,F2)

Trädkrypare (*Certhia familiaris*)

Y.05.461
1k+ 911026 Enskär V062,W080, F3)
kl 10
1k 911027 Landsort 58, 44 N/17,52 E
Sörmland 24 km - 76 grader (ONO)-
20 timmar! (Kontr. av ringm: V062,
W075, F0)

Domherre (*Pyrrhula pyrrhula*)

2KC. 26415
1 k M 911026 Enskär (V092, W 330,F5)
920424 Huddinge 59,15N/18,02 E,
Sörmland. 71 km - 27 grader (NNO) -
181 dagar. (Nyligen död, flugit mot
en glasruta.)

FRÄMMANDE KONTROLLER

Sparvhök (*Accipiter nisus*)

Helsinki
B-112. 025 pull M 920628 Lappo 63, 00
N/23,05 E, Vasa, Finland
1k M 920917 Enskär (Kontr: Vinge 205
mm, vikt 147 gr) ca. 560 km - 212
grader (SSV) - 81 dagar

Helsinki
B-97.518 pull 920705 Alavieska 64.10
N/24,26 E, Oulu, Finland.
1k M 920918 Enskär (Kontr: Vinge 199
mm, vikt 133 gr) Ca. 710 km - 211
grader (SSV) - 75 dagar

Helsinki

S-120.778 pull F 920712 Lappo 63,03
N/22,59E, Vasa Finland.

1k F 920918 Enskär (Kontr: Vinge 239
mm, vikt 236 gr.) Ca. 560 km - 211
grader (SSV) - 68 dagar

Pärluggla (*Aegolius funereus*)

Stat. vilt. Ås
50. 464 2k? F 850605 Löten 60,55 N/ 11,
18 E, Hedmark, Norge
2k+ F 860918 Enskär (Kontr: Vinge 183
mm, vikt 126 gr.) Ca 420 km - 125
grader (SO) - 1 år 105 dagar.

Kungsfågel (*Regulus regulus*)

Stockholm
V.68.597 1k F 911013 Landsort 58,44
N/17,52 E, Sörmland (Kontr:Vinge 54
mm, vikt 5,3 gr, fett 2)
2k F 920321 Storror 58,41 N/17,33 E,
Hartsö skärgård. 19 km - 253 grader
(VSV) - 160 dagar.

Helsinki

04.195 R 1k F 921019 Lågskär 59,50 N/
19, 56 E, Åland, Finland.

1k F 921024 Enskär (Kontr: Vinge 53
mm, vikt 5,9 gr) Ca. 185 km - 230
grader (SV) - 5 dagar.

Törnskata (*Lanius collurio*)

Stockholm
3.310.348 1k 920818 Norrtälje 59,46 N/
18,45 E, Uppland
1k 920905 Enskär (Kontr: Vinge 91 mm
vikt25,2 gr, fett 0) 141 km - 211 grader
(SSV) - 18 dagar.

LOGI PÅ GETTERÖNS NATURRESERVAT

Har Du planer på att besöka Hallandskusten och Getterön? Då är Du välkommen att övernatta på VOF-huset (fd Getteröns Naturcenter). Självhushåll med tio bäddar, kök, dusch m.m. står till ditt förfogande. Du bor alldeles invid reservatet med en förstklassig utsikt över våtmarkerna. Redan från frukostbordet finns möjlighet att spana in pilgrimsfalken, skärfläckorna, rödspovarna och mycket annat beroende på årstid. Med Getterön som utgångspunkt är det bara ett stenkast till flera andra förnämliga rast- och sträcklokaler utmed Hallandskusten, bl a Båtafjorden, Gubbanäsan, Galtabäck och Morups Tånge.

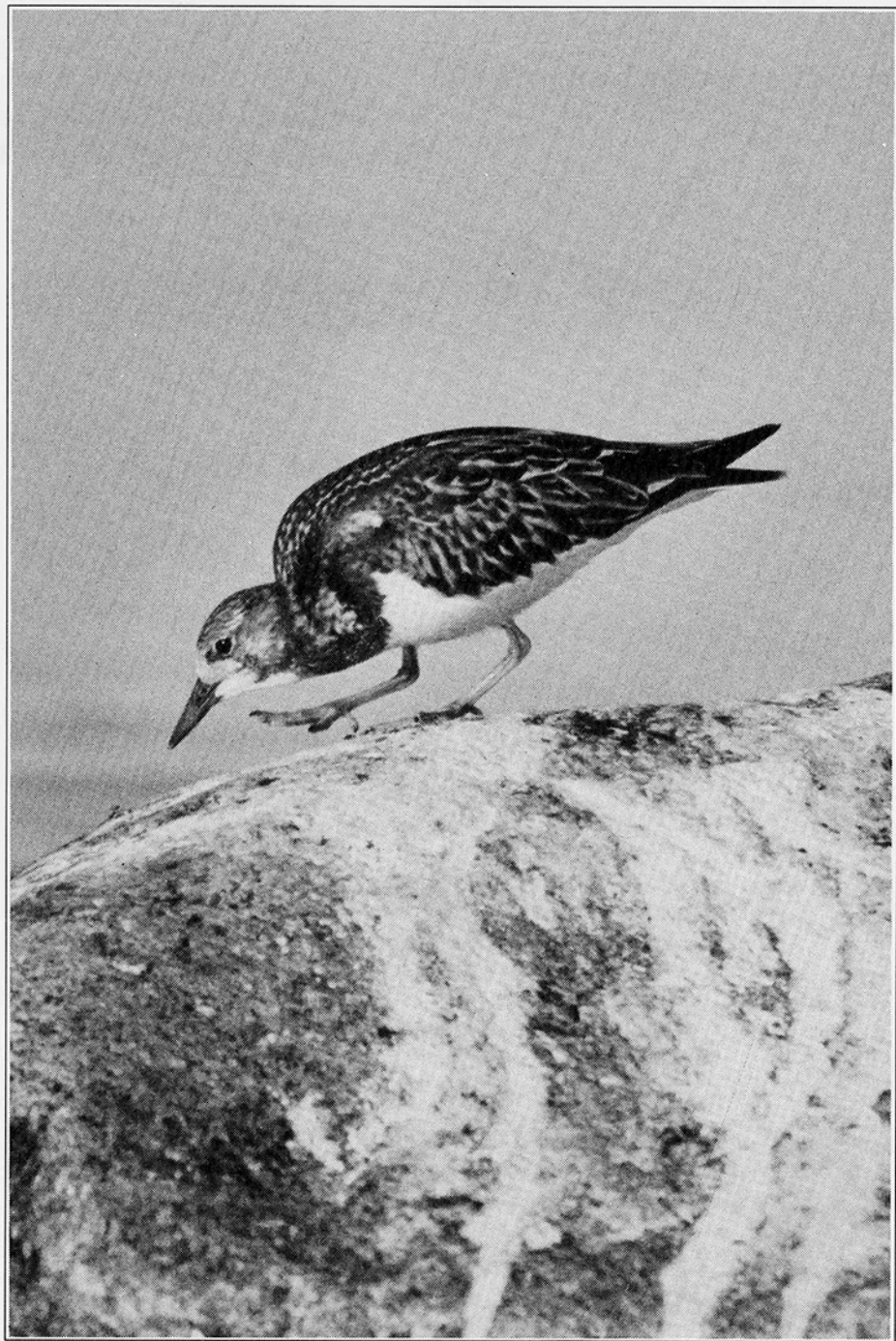
Anläggningen drivs numera helt ideellt av medlemmar i Varbergs Ornitologiska Förening. Vi hjälper gärna till om Du vill ha information om bokning, tips om fågellokaler, senaste nytt på fågelfronten eller vad det vara månde. Om vi inte finns på plats, kan Du tala in ett meddelande på vår telefonsvarare så kontaktar vi Dig senare.

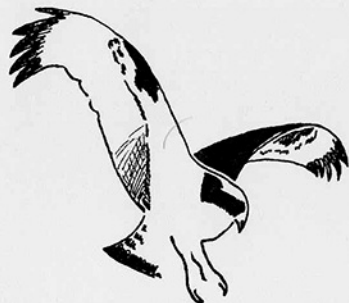
Priset är 100 kronor för icke medlem och 80 kronor för medlem i Varbergs Ornitologiska Förening. För barn under tolv år gäller halva priset. Hör av Dig till;

Varbergs Ornitologiska Förening
Box 61
432 22 Varberg
Tel. 0340/150 10

VÄL MÖTT!

*Har det obsats flera taigasångare
än kungsfågelsångare i Sörmland ?*

Har Lappmes setts i Sörmland ?

*Var skådar man bäst
i Strängnäs kommun ?*

Svaren finns i

FÖRTECKNINGEN ÖVER SÖRMLANDS FÅGLAR

På 170 sidor redogörs för vad som är känt om fågellivet i Sörmland med tonvikten på perioden 1960-90. Cirka 50 bilder och tjugotalet kartor över sörmländska fågellokalerna.

Ur innehållet:

- kartor och beskrivningar av sörmländska fågellokalerna
- artförteckning för samtliga 314 arter
- fåglarnas vinterförekomst
- historiska fynd ända tillbaka till 1700- talet
- för sällsynta arter listas antal, datum och lokal
- litteraturförteckning

Enklast beställer du boken genom att sätta in 120 kronor inkl. porto på postgironummer 7 73 78-8. FSO. Skriv förteckningen på talongen och glöm inte skriva ditt namn.

Föreningen Sörmlands Ornitologer

FSO är en ideell förening och verkar för vidgad kännedom om och bättre levnads-
betingelser för de sörmländska fåglarna, samt för att sprida intresse för ornitologi till allmänheten. Olika
projekt, årlig fågelrapportering, fågelskydd, opinionsbildning m m står på programmet.
Medlemskap i Föreningen Södermanlands Ornitologer (FSO) för 1993, inkluderar två nummer av
föreningens tidskrift Fåglar i Sörmland (FiS), utom familjemedlemmar, erhålles genom att 70 kr insättes
på postgiro 7 73 78 - 8 eller bankgiro 72-8457. Familjemedlemmar 10 kr

Styrelsen 1993

Kassör
Agne Swenzén
Skånegatan 5
641 36 Katrineholm
0150-182 97

Ordförande

Bert Lindgren
Källstugan, Kila
610 50 Jönåker
0155-723 33

Ledamot
Pedro Haglund
Fristadsgatan 14 B
633 46 Eskilstuna

Vice Ordförand

Jukka Väyrynen
Mälbykvarn
640 32 Malmköping
0157- 44 139

Ledamot
Rolf Pettersson
Thulegatan 15 B
642 00 Flen

Sekreterare

Joakim Ed
Ekhagsvägen 3
640 61 Stallarholmen

Ledamot
Urban Rundström
Åsgatan 49
641 34 Katrineholm

Regionala Rapportkommittén för Södermanland (Rrk)

Leif Karlsson
Ringvägen 23 A
645 50 Strängnäs

Stockholm Birdline

Telefon svarare med heta fågel-
observationer från
Stockholmstrakten, Uppland och
Sörmland.
Tel: 08-590 364 86

Södermanlands lokalföreningar

Ornitologiska Klubben i Eskilstuna
Inga Söder
Safirgången 11
632 34 Eskilstuna
016 - 42 44 83

Katrineholms/Vingåkers Ornitologiska
Förening
Lars Ekblom
Julsätervägen 3
641 34 Katrineholm
0150 - 508 70

Fågelföreningen Tärnan Nyköping/
Oxelösund
Ingvar Jansson
Vitriskestigen 7
611 63 Nyköping
0155 - 287 373

Strängnäs Ornitologiska Klubb
Kent Söderberg
Kantorstigen 1
645 91 Strängnäs
0152 - 513 24

Södertälje Ornitologiska Förening
Stig Stried
Hägervägen 3
151 90 Södertälje
0755 - 944 17

Hartsö-Enskär Gruppen
Lennart Wahlén
Fruängsgatan 44 A
611 30 Nyköping

FSO är en regionalförening till Sveriges Ornitologiska Förening (SOF). Postadress: Box 14219, 104 40
Stockholm, Skeppargatan 19, Tel: 08-662 64 34. Öppettider Mån-fre 9.30-16.00, Generalsekreterare:
Gustav Aulén. Expeditionsföreståndare: Eva Nordin. Medlemsavgift 1993: 210:-, ungdommar (födda
1972 eller senare) 110:-, familjemedlemmar 40:-. Postgiro 19 94 99-5, bankgiro 311-1994. Medlemmar
(utom familjemedlemmar) erhåller tidskriften år ägelvärld

Fåglar i Sörmland *- Den skarpsynta* *tidningen*

Innehåll

- 3 *Ledare*
- 4 *Fågelklubb i Sörmland*
- 6 *Porträttet-Tero Niemi*
- 9 *Sparv- eller duvhök ?*
- 20 *Insändaren*
- 24 *Brun kärrhök i Eskilstuna kommun*
- 30 *Hartsö Enskär - 1992*